

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії**

**СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ЯПОНСЬКИХ
ПАРЕМІЙ ІЗ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ ЛЮДИНИ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «магістр»
студентки II курсу магістратури,
освітньої програми
*«Східна філологія, західноєвропейська
мова та переклад: японська мова і
література»*,
спеціальність— 035.069 *«Східні мови та
літератури (переклад включно), перша -
японська»*
Ольга Костянтинівна КАРАЦУБА
Науковий керівник:
к. філол. н., доц. Юлія КУЗЬМЕНКО

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
протокол №14 від «30» квітня 2025 року
завідувач кафедри __
д.філол.н, доц. Наталя ІСАЄВА

КИЇВ
2025

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ПАРЕМІОЛОГІЯ У СВІТЛІ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЙ УКРАЇНЦІВ ТА ЯПОНЦІВ.....	9
1.1. Загальні відомості про паремію.....	9
1.2. Історія походження паремій в українській та японській мовах.....	14
1.3. Особливості паремій з характеристиками людини в українській мові.....	16
Висновки до першого розділу.....	20
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ КЛАСИФІКАЦІЙ ПАРЕМІЙ.....	22
2.1. Формування систем класифікації паремій в японській мові.....	22
2.2. Класифікації паремії з характеристиками людини. Аанада Йошіюкі.....	30
2.3. Класифікація паремій із характеристиками людини Ацуші Кітадзави.....	35
2.4. Формування систем класифікації паремій в українській мові.....	41
2.5. Критичний аналіз наявних класифікацій і розробка комплексної класифікації паремій з характеристиками людини.....	46
Висновки до другого розділу.....	48
РОЗДІЛ 3. ВИКОРИСТАННЯ ОДИНИЦЬ ПАРЕМІЇ У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ І ХУДОЖНИХ ТЕКСТАХ, ПРИКЛАДИ ПЕРЕКЛАДУ З ЯПОНСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ.....	49
3.1. Авторська класифікація паремій з характеристиками людини.....	49

3.2. Стилiстична iнтерпретацiя при формуваннi перекладацьких стратегiй.....	53
3.3. Особливостi художнього перекладу японських паремiй iз характеристиками людини.....	57
3.4. Паремiї в медiа просторi.....	66
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72

АНОТАЦІЯ

Робота присвячена темі інтерпретації японських паремій із характеристиками людини українською мовою, з урахуванням культурної специфіки обох країн, відбору стратегій перекладу фразеологічних одиниць паремії, так само як і багатосторонньому аналізу проблематики і особливостей японської та української пареміографії. Для успішного досягнення зазначеної мети, в теоретичному розділі розглянуто основні етапи розвитку української та японської пареміографії; проблематику походження слова «паремія» в українській та японській мовах; проаналізовано основні риси, специфічні характеристики прислів'їв і приказок у двох мовах. В другому розділі здійснений поглиблений аналіз існуючих класифікацій паремій із характеристиками людини, чіткі пункти угруповування прислів'їв і приказок у вказаних мовах; запропонована авторська комплексна класифікація паремій із характеристиками людини. Так само були досліджені різноманітні стратегії перекладу паремій в різних стилях мови; запропоновані авторські перекладацькі прийоми, окреслено їхню специфіку використання із додаванням прикладів.

Ключові слова: паремія, “котовадза”, класифікація, прийом, адаптація, переклад.

Abstract

The work is devoted to the interpretation of Japanese proverbs with human characteristics in Ukrainian, taking into consideration the cultural specifics of both countries, the selection of translation strategies for proverbs phraseological units, as well as a multilateral analysis of the problems and features of Japanese and Ukrainian proverbs. To successfully achieve this goal, the subjects discussed in the theoretical section are: the main stages of development of Ukrainian and Japanese proverbs; the origin of the word proverbs in Ukrainian and Japanese; analysis of

the main features and specific characteristics of proverbs and sayings in both languages. The second section provides an in-depth analysis of the existing classifications of paremia with human traits, clear points of grouping proverbs and sayings in the aforementioned languages; the author's comprehensive classification of paremia with human characteristics is proposed at the beginning of the last, practical, section of the research paper. The article also examines various strategies for the translation of paremia in different styles of language; the author's translation techniques and their specificity of use are proposed with examples.

Key words: paremia, kotowaza, classification, technique, adaptation, translation.

概要

本論文は、日本語のパレミア（「ことわざ」とも言う）をウクライナ語で解釈することを目的とし、両国の文化的特質を考慮し、パレミアのフレーズ単位の翻訳戦略を選択し、日本語とウクライナ語のパレミアの問題点と特徴を多角的に分析する。目標を達成するために、理論編では、ウクライナ語と日本語のパレミアオグラフィ（ことわざ学）の主な発展段階、ウクライナ語と日本語のパレミアという言葉の起源、両言語のことわざや格言の主な特徴と独特な部分を分析する。第2部では、人間的特徴を持つことわざの既存の分類を詳細に分析し、上記の言語におけることわざをグループ化する明確なポイントを提供する。また、様々な言語スタイルにおけることわざの様々な翻訳戦略を検討し、筆者独自の翻訳テクニックとその具体的な使用例を提案する。

キーワード：パレミア、ことわざ、分類、技法、適応、翻訳。

ВСТУП

Паремії, як складова фразеологічного багатства мови, є важливим носієм національно-культурної інформації та ментальних уявлень народу. Вони відображають життєвий досвід, морально-етичні уявлення, світогляд і традиції мовної спільноти, формуючи своєрідний культурний код. Переклад паремій із однієї мови на іншу — це не лише лінгвістичний, а й культурологічний виклик, що вимагає глибокого розуміння обох культур та адекватного відтворення національно маркованих елементів.

Японська пареміологія є особливою й самобутньою через унікальність культурного середовища, в якому вона сформувалася. При цьому дослідження особливостей перекладу японських паремій українською мовою є недостатньо опрацьованою темою в сучасній лінгвістиці. Складність полягає не лише в мовній дистанції, але й у глибоких культурних відмінностях між японською та українською традиціями.

Водночас в українському мовознавстві вже напрацьовано значну теоретичну базу у сфері вивчення власне українських паремій. Зокрема, слід відзначити ґрунтовні праці таких дослідників, як С. Пилипчук, Н. Бойко, Ж. Колоїз, Т. Космеда, Я. Шимків, О. Федін, які аналізували структуру, семантику, функціонування та історичний розвиток українських паремій. Їхні наукові розвідки становлять важливу методологічну основу для порівняльних досліджень, зокрема у контексті міжмовного й міжкультурного перенесення фольклорних одиниць.

Метою цієї магістерської роботи є аналіз особливостей перекладу японських паремій на українську мову з урахуванням лінгвокультурних, семантичних та стилістичних аспектів. Завданням дослідження є визначення стратегій перекладу, виявлення труднощів, що виникають у процесі інтерпретації, та аналіз еквівалентності між оригіналом і перекладом.

Увагу у наведеному нижче дослідженні сконцентровано на окремій групі з фразеологічного масиву японської і української мов, яка репрезентує

дослідникові паремії як зріз культурної спадщини і психологічних характеристик японців і українців.

Відтак, **актуальність теми** нашого дослідження вбачаємо насамперед у підвищеному на сьогодні інтересі до особливостей побутування фразеологічних одиниць, зокрема серед неспоріднених мов. **Новизна** магістерського дослідження зумовлена недостатньою кількістю ґрунтовних праць, присвячених проблемі перекладу японських паремій різними мовами світу. Ця тема видається актуальною і новою у межах сучасного діалогу культур.

Розкриття теми дослідження передбачає досягнення наступної **мети**: порівняльний аналіз груп паремій в японській й українській мовах, зіставлення існуючих на сьогодні класифікацій цих одиниць, особливо у розрізі їхнього перекладу, спроба побудови власної універсальної класифікації, розгляд перекладацьких стратегій і лінгвостилістичних особливостей при відтворенні паремій.

Зазначена мета передбачає виконання низки практичних **завдань**, зокрема:

1. Проаналізувати праці японських та українських науковців-лінгвістів, присвячені пареміям, виділити окремі наукові моделі при розгляді паремій;
2. Визначити місце і статус японських і українських паремій з характеристикою людини у фразеологічній парадигмі сучасних мов відповідно до картин світу японського та українського етносу.
3. Сформувати власну класифікацію японських паремій з характеристикою людини.
4. Аналіз художніх і медійних текстів японською мовою і стратегії їхньої лінгвокультурологічної адаптації українською мовою.
5. Розгляд окремих перекладацьких стратегій, здобутки і прорахунки кожної з них.

При виконанні дослідження передбачаються як основні наступні **методи**: описовий, класифікацій, зіставний, компаративний, типологічний, компонентного аналізу, етимологічного аналізу, лінгво-прагматичний, аналітичний.

Об'єктом дослідження виступають японські та українські паремії із характеристиками людини.

Предметом дослідження виступають особливості інтерпретації українською мовою японських паремій зазначеної групи.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, прикінцевих висновків, списку використаних джерел. В першому розділі проаналізоване історичне підґрунтя розвитку одиниць паремії в японській та українській мовах, особливості менталітету обидвох народів, які відображено в прислів'ях і приказках. В другому розділі було розглянуто існуючі класифікації паремій із характеристиками людини, а пізніше – порівняно між собою задля розробки авторської комплексної класифікації. В останньому, третьому, розділі запропоновано авторську класифікацію паремій із характеристиками людини, перераховано перекладацькі прийоми, так само як і створено авторські перекладацькі прийоми для майбутнього перекладу одиниць паремії з японської на українську мову.

РОЗДІЛ 1: ПАРЕМІОЛОГІЯ У СВІТЛІ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЙ УКРАЇНЦІВ ТА ЯПОНЦІВ

1.1. Загальні відомості про паремії

Жива мова, незалежно від її особливостей, виступає системою у процесі формування, яка трансформується за власними законами під впливом дії певних чинників у процесі історичного розвитку. Вона становить базу буття народу, фундамент для його автентичної культури. Паремії (прислів'я і приказки) у якості найспецифічніших одиниць будь-якої мови з огляду на їхню структуру, смисловий і функціональний формат на нинішньому етапі розвитку культур і мов світу, є частиною чисельних проverbsальних корпусів — в певних розвинутих мовах кількість прислів'їв і приказок може сягати десятків, навіть сотень тисяч (Коцюба, 2008, с. 101). З прадавніх часів і донині паремії передавалися пращурами наступним поколінням, відтворюючи в усному форматі набуті правила моралі, досвід минулих років і спостереження за природними явищами. Ці мовні одиниці культивувалися у Стародавньому Єгипті, Ассирії, Вавилоні, Персії, Китаї та Індії.

У словесності ж країн слов'янського культурного ареалу, зокрема українського, паремії почали функціонувати набагато раніше за створення писемності. Найперші відомі пам'ятки давньоруської творчості, зокрема “Зборник Святослава”, „Повість минулих літ”, “Повчання” В. Мономаха, “Руська правда” і деякі інші) містять у своєму складі сполучення-фразеологізми, які були використані як особливі стилістичні одиниці при відтворенні окремих реалій. Це, в свою чергу, свідчить про широку сферу побутування згаданих виразів, так само, як про відчутну абстрактність, що закладено у їхньому значенні. Отже, вже у X ст. у культурних пам'ятках Київської Русі зустрічаються паремії, чий розвиток і поява розгалуженої системи одиниць уже є фактом. Варто враховувати, однак, що далеко не уся жанрова палітра паремій дійшла до нас у

повному обсязі, багато цих мовних одиниць не витримали випробування часом і зникли з мовного обігу.

Перші примірники збірників із пареміографії народної творчості східних слов'ян, написані від руки, потрапили до наших рук у другій половині XVII ст. Серед них найстарішим українським збірником виступають “Приповісти (також називаються “присловія”) посполитые и азбукою ради скорішого (якового слова) поісканія..” Климентія Зіновієва (Зінов’єв, 1971), створені в кінці XVII ст., так само, як і збірник прислів’їв та приказок 30-40-х рр. XVIII ст. І. Ушівського тощо. Перша з них вважалась важливою подією у культурних колах того часу. Твір містить більш ніж 1500 паремій — включно із прикладами прислів’їв і приказок, відомих як в Україні, так і за кордоном. Варто зазначити, що К. Зіновієв вважається одним з перших українських етнографів, чия сфера дослідження стосувалась реалій народного життя і народної діяльності. Його збірка є дуже цінною спробою компіляції багатьох зразків народної творчості паремії.

Культурне відродження слав’янських народів у XVIII-XIX ст. вплинуло на процес збирання і систематизації паремій, сприяло їхньому вдосконаленню. Ця доба в цілому позначена активним дослідженням прислів’їв і приказок, зумовленим розгортанням національно-визвольних рухів, появою в літературі і мистецтві жанру романтизму як провідного.

Велика кількість українських письменників XIX ст. активно збирала народнопоетичні зразки, свідчення цього, зокрема посилення на народні поетичні джерела, включаючи пареміологію, залишилися у творах письменників цієї доби. Прикладом на підтвердження тут виступають фольклорні збірки І. Котляревського, Є. Гребінки, М. Максимовича, О. Бодянського, Л. Боровиковського тощо (Ковальська, 2014; с. 2–3).

Паремія як термін в українській мові наразі не має серед науковців чіткого, остаточного визначення. У якості прикладу, В. М. Мокієнко, О. В. Дуденко, М. М. Пазяк, Н. А. Ковальська визначають паремію як “короткий текст, нерідко обмежений одним реченням чи навіть фрагментом речення”. Більшість сучасних наукових розвідок розглядають паремію як видове позначення малих

фольклорних жанрів афористичного спрямування. Завдяки тому, що паремії містять уявлення про основи співіснування людей, норми взаємодії та представляють їх цінності (Тагліч, 1989, с. 178), О. Потебня зазначав, що прислів'ями називають “вельми різномірні” “короткі твори”. В. Даль писав про труднощі розмежування прислів'їв та приказок, вказуючи на ті проміжні випадки, коли “прислів'я майже не можна відрізнити від приказки”. Як визнають і сучасні дослідники фольклору, в науці про мову ще не склалось загальноприйнятого погляду на прислів'я та приказки. Відмінність між прислів'ями та приказками традиційно базується на декількох критеріях: наявність повчального змісту у прислів'ях і відсутність його в приказках; незавершеність висновку приказки, на відміну від прислів'я; протиставлення наявності узагальнювального повчального змісту й граматичної та логічної довершеності в прислів'ях та відсутності цих ознак у приказках тощо.

У розділі, присвяченому пареміям у “Словнику японської мови” (日本国語大辞典, Ніхон Кокуго Дайдзітен), вони визначаються як “короткі фрази, які містять у собі настанову або мають сатиричне наповнення. Паремії широко використовуються у мові ще з давніх часів”, тоді як в “Японському етнографічному словнику” (日本民族資料事典, Ніхон міндзоку шірьо: джітен) - це “зв'язана, дотепна фраза, яка ефективно намагається переконати або підкорити співрозмовника за допомогою простих слів” (情報言語学研究室, 2000).

Походження слова “паремія” (котовадза) Нобунага Мотоя в його праці “古事記伝, Коджікі Денші” (“Біографія стародавніх справ”) пояснює наступним чином: “кото” як “мова, слова (言, котоба/ген)”, тоді як “вадза” – такі самі слова, які передають значення “дитячі пісні (童謡, до:йо:), лиха (禍, вадзавай), акторства (俳優, хаію:)” тощо. Слово “моно но вадза” використовується для позначення послань від богів або духів померлих, тоді як “котовадза” – це слова, передані богами людською мовою для того, аби наставити людей на істинний шлях,

донести до них розуміння понять добра і зла, “перекладене” на мову простого люду. Слова-настанови, які були вимовлені Богом посередництвом людських уст, аби застерегти від поганих справ чи попередити про кращу долю, отримали назву “паремії, і з часом стали використовуватися на позначення самих виразів, які набули широкого використання по всьому світові. Цієї ж теорії дотримується і Орігучі Нобуо, який вважає, що “вадза” означає “речі, в яких живе божественна воля”, тоді як “слова, в яких живе божественна воля”, є пареміями (тобто 諺, котовадза) (情報言語学研究室, 2000).

Однак, побутує й інша точка зору. У своєму “Дослідженні прислів’їв” (諺の研究, котовадза но кенкю:) Фуджіі Ото описує паремії як “слова, які протиставляються “тамеґо:” (為業, дії) і є “праведними настановами” небожого походження. Крім того, у “Словнику фольклору” (民俗学辞典) Кунію Янагіда описує паремії як “мистецтво використання мови” (情報言語学研究室, 2000).

У системі пареміографічних проблем важливе місце посідає питання національної приналежності окремих зразків, а також з’ясування співвідношення між інтернаціональними та національними елементами в межах паремійного фонду.

Аналізуючи питання про співвідношення автохтонного й запозиченого, І. Франко дійшов до висновку, що в художній творчості національне превалює над інтернаціональним, оскільки й запозичення підлягають трансформації на національному ґрунті (Пилипчук, 2001, с. 83). Розглядаючи це питання, С. Пилипчук зазначає, що “націоналізація” запозичених з-за кордону паремій, так само як і їх “одомашнення”, має безпосереднє відношення до національно-культурного осмислення текстів. Поповнення національного паремійного фонду іноземними прикладами є можливим лише у тому випадку, коли паремії передають думки, суголосні зі світоглядними переконаннями народу-реципієнта, коли вони відповідають національному духові, та ментальності іншого народу (Пилипчук, 2001, с. 87).

Певним продовженням відбору паремій є їхня національна адаптація (або націоналізація), в процесі якої можливі лише візуальні зміни текстової оболонки — при обов'язковій константності основного смислу паремії. Сучасні фахівці-пареміологи, які наразі займаються дослідженням виокремлення під час паремійної селекції інтернаціонального й національного, відзначають як гідну уваги працю В. Кокаре. У ній детально систематизовано досягнення європейської науки при розгляді зазначеного питання, і у свою чергу, запропоновано нові шляхи диференціації загальнонародного й етнічного в паремійній площині.

На окрему увагу, на нашу думку, заслуговує питання граматичного моделювання прислів'їв та приказок. Наразі серед моделей прислів'їв виділяють три типи (Добжанська, 2018) : граматико-структурний, глибинно-структурний аналіз моделі прислів'я, та тип прагматичного потенціалу прислів'їв.

Стосовно першого типу, у ньому висвітлюють: (1) синтагматичний аспект як співвідношення елементів структури речення на лінійній (синтагматичній) осі об'єктивного часу; (2) семантичний аспект відображено у позамовній дійсності; (3) модальний аспект розглядається як співвідношення змісту речення по відношенню до позамовної дійсності та формування граматичного часу та способу. У цьому сенсі категорію предикативності можна вважати структурною основою для синтезу вищезгаданих категорій. У другому розглянуто аналіз глибинної структури моделі прислів'їв, що конструйовані за певним зразком. Тоді, як у третьому типі на меті є виділення прагматичного потенціалу прислів'їв, визначення їхньої здатності брати участь у тих чи інших мовленнєвих актах. Звертання до прагматичного аспекту можна пояснити його основною роллю у змістовній структурі паремій, через яке відображається комунікативне покликання прислів'їв, так само як і їх використання адресантом у вигляді знаряддя мовленнєвої дії, наостанок — розуміючи їх вплив на поведінку та діяльність адресата.

Пареміологічна функціональність представлена прагматичною, соціальною та моделюючою функціями (Пирогов, 2003, с. 23). Вплив на

свідомість адресата (прагматична функція) пов'язана зі сприйняттям соціокультурних норм, цінностей, стереотипів у правилах поведінки в конкретному соціумі (соціальна функція) з метою адекватного вирішення на основі отриманого соціального досвіду окремою особистістю життєвих ситуацій та правильного моделювання своєї поведінки (моделююча функція). У прагматичній функції вчені виділяють підфункцію аргументації (для отримання бажаного ефекту, переконання реципієнта, чи створення когнітивного, також як і аксіологічного унісону). Цей функціональний потенціал прислів'їв має імпліцитне та експліцитне відображення у деяких прислів'ях. Варто зазначити, що усі вказані функції прислів'їв взаємопов'язані й реалізуються у мовленні паралельно.

1.2. Історія походження паремій в українській та японській мовах

Прислів'я та приказки здебільшого створюються самим народом і відображають різноманітні аспекти людського життя. Дослідники вважають, що їхнє походження сягає часів первісного суспільства і тісно пов'язане з трудовою діяльністю людей. Спочатку вони виконували утилітарно-практичну функцію та носили дидактичний характер, згодом тематика паремій значно розширилася, проте їхній виховний зміст залишився незмінним, ставши однією з ключових жанрових рис (Баранцев, 1973, с. 176).

Прислів'я та приказки вирізняються за своїм походженням. Джерела їхнього виникнення слід шукати у зразках народної творчості, таких як казки, байки, анекдоти, народні пісні тощо. Серед генетичного коріння народних прислів'їв та приказок можна зазначити їхню “позачасовість” (скільки б поколінь не минуло, вони не втрачають своєї актуальності), передачу багатогранності палітри людських взаємин, збереження фактів та емоцій в афоризмах (Рогач, 2009, с. 148—150). Паремії зазвичай створені самим народом, виникнення прислів'їв, згідно з дослідницькою позицією, бере початок ще з часів

первіснообщинного ладу, бо їхній зміст безпосередньо пов'язаний з процесами праці та життєдіяльності громади.

Початково паремії мали утилітарно-практичне значення та носили дидактичний характер. З плином часу, однак, їхнє тематичне забарвлення значно збагатилося. Згідно теорій представників наукової спільноти, в переважній більшості паремії: 1. створюються самим народом; 2. їхніми джерелами у багатьох випадках ставали знані елементи фольклору; 3. багато паремій створили або ж популяризували відомі письменники чи інші відомі наукові й культурні діячі, відтак народні і літературні джерела доповнюють одне одного; 4. є запозиченнями з інших мов; 5. є велика кількість запозичень з біблійних джерел. (Шифр "Паремія")

Паремії стають галуззю усної словесності, якщо йдеться про обробку та переосмислення японських фольклорних матеріалів. Окрім прислів'їв, ця галузь включає найменування (命名, meimei), неологізми (新語, shingo), загадки (なぞ, nazo), мін'йо або піджанр японських народних пісень (民謡, minyō), наспіви (唱え言, tonaegoto), казки (昔話, mukashi-banashi), дитячі пісні (колискові тощо) (童謡, douyō), оповідання (語り物, katarimono) та легенди (伝説, densetsu) (情報言語学研究室, 2000). Згадаємо, що народну творчість можна умовно поділити на дві великі категорії: письмові та усні джерела, перша з яких фіксує згадки про автора, тоді як у другій особистість автора не згадується. Паремії можна віднести до останньої.

Ієрогліф “паремія” (諺, котовадза) можна побачити ще в стародавніх письмових пам'ятках Коджікі, “Записи справ давнини” (古事記) та інших. В якості прикладу, можна запропонувати на розгляд паремію “雉の頓使い, кігіші но хатадзукаї”. Дослівно вона перекладатиметься як “посланець-фазан”. Так називали людей, які вирушали у далекий шлях, з якого не поверталися.

Використання у давніх джерелах паремій прослідковуються і в “Продовженні Анналів Японії” (続日本紀, Шьоку Ніхонгі): в імператорському указі від лютого 5-го року правління імператора Йоро був наступний запис: “У рік мавпи — як кажуть, відбувається по два лиха”. У цьому указі наводиться популярний і донині вираз, в якому наголошується, що “рік мавпи — нещасливий”.

У другому томі “Ніхон Рьокі” (日本靈異記, Ніхон Рьокі) також використовуються паремія, зокрема: “Як казали люди у давнину: нектар сьогодні — залізна кулька у майбутньому”, яка означає, що насолоди цього світу стануть початком страждань у майбутньому. Однією з прикметних рис літератури періоду хейан є майже повна відсутність паремій. Причиною цього, на нашу думку, можна зазначити головування і превалювання у літературному процесі вельми обмеженого кола високоосвічених людей як носіїв, так і реципієнтів творів. Як результат — фактично не чути голосу простого народу, згадок про його здобутки у творах не наведено. Так, скажімо, вислів “死し子、貌よかりき, шікіші ко, хара йокарі кі” (Дослівно — “Мертва дитина виглядатиме краще”, що означає: діти, які помирають зовсім маленькими, викликають найбільше скорботи і співчуття) у “Щоденнику Дози”, Кіканукі (土左日記, Доса Ніккі) Кіканукі (紀貫之、1235) від 4 лютого можна віднести до категорії нечисленних прикладів паремій з того часу.

1.3. Особливості паремій з характеристиками людини в українській мові

Паремії, показові для української мови — це виразна репрезентація автентичної культури народу, яка є відображенням набутого ним досвіду, його життєвої мудрості.

Семантичні характеристики вказаних висловів разом із їх функціональним наповненням є важливими для розуміння і відтворення ознак українського менталітету. Сутність україномовних паремій полягає в здатності узагальнити

життєвий досвід народу, а також для передачі мудрості багатьох поколінь українців. Паремії дають уявлення про культурні традиції українського народу, його вірування та специфіку українського побуту.

У порівнянні з пареміями інших народів, українські відтворюють властиву саме українцям структуру цих одиниць, сферу вживання виразів, які відображають самобутність народу. Вони також часто містять образні конструкції та мовні засоби, які є характерними саме для української мови (Башук, 2023).

Прислів'я та приказки у якості мовних форм репрезентують багатоманіття людського досвіду. Розглядаючи під науковим кутом зору паремії, ми виділяємо та вивчаємо його ментальні риси. М. Перен у книзі “Основи етнопсихології” (Перен, 1998 ст. 133) детально аналізує риси менталітету українського народу. М. Перен зазначає, що “національними рисами українців **позитивного плану** є працьовитість, охайність, ощадність, гостинність, високий рівень статевої моралі, особливе тяжіння до освіти, товариськість, коректність, прив'язаність до землі і традицій, значні здібності до культури, творчості, любов до дітей, відданість родині, прагнення жити духовним життям, глибока шана до предків, мужність, повага до жінки-матері, лицарське ставлення до дівчини, ліризм, пісенність, гумористичність, здоровий оптимізм, вічне прагнення до волі і незалежності тощо”. Поряд з позитивними, М. Перен зупиняється і на характеристиці негативних рис української вдачі, відтворених у пареміях. Дослідниця стверджує, що основними серед них є “нездатність порозумітися, а звідси свартки, схильність до анархізму, розбіжність між словами і справами, легковірність, мрійництво, балакучість, імпульсивність, індивідуалізм. За імперського режиму негативні риси посилюються, зокрема, нігілізм, зневага до мови, плазування перед начальством і зарубіжжям, конформізм, схильність до пияцтва, вульгарність манер” (Перен, 1998 ст. 134)

Мовлення досить часто є предметом уваги в українських пареміях і розглядається як важливий засіб характеристики людини, її приватного і суспільного життя. Д. Добжанська (Добжанська, 2018), розглядаючи особливості

українських та польських паремій за семантичними групами, розподіляє прислів'я наступним чином: 1) “Слово і діло”; 2) “Говорити: дурниці, багато, солодко”; 3) “Плітки”; 4) “Мовчання”; 5) “Людину судять по мові”; 6) “Немає сенсу переконувати”; 7) “Дошкульне, зле слово”; 8) “Правдивість слова”; 9) “Добре слово”; 10) “Невизначеність балакуна”; 11) “ [Дурним] балачкам немає кінця”; 12) “Людина говорить найбільше про те, що її цікавить”; 13) “Який відгук знаходять слова”; 14) “Краще запитати”; 15) “Шкода від порожніх балачок”. Найбільш чисельною є група “Слово і діло”, де у дидактичний спосіб наголошується на важливості вміння замовчувати, на необхідності дослухатись до співрозмовника та обирати дії, а не слова. В усіх групах чітко виділяються наступні людські характеристики (переважно — недоліки): дволикість людини, засудження надмірної балакучості (ведення дурних розмов), здатність до пліткарства (ініціаторками переважно виступають жінки), особливості оцінювання людини за її мовленням або вмінням промовчати, важливість правди та “теплих”, підбадьорливих слів, а також передає людську особливість спілкуватися переважно на теми, з якою особа відчуває безпосередній зв'язок, до якої виявляє інтерес. Відповідно, можна зробити висновок, що мовлення людини, згідно з українськими пареміями, характеризує її розумові здібності, є невід'ємним засобом характеристики людини, її особистого і суспільного життя.

Семантика українських пареміологічних одиниць можна визначити як складну та багатоаспектну. Семантична складова визначається наступними чинниками (Влох, 2023):

- структура: прості (прислів'я), мають одну основну семантичну домінанту; складні (приказки), можуть мати декілька домінант;
- лексико-семантичний склад: пареміологічні одиниці можуть складатися з різних мовних одиниць, що визначатимуть їхню семантику;
- фразеологічна семантика: пареміологічні одиниці можуть виступати фразеологізмами – словосполученнями, які мають цілісне значення, відмінне від складових значень окремих компонентів.

- етнокультурні особливості: пареміологічні одиниці відображають особливості культури етносу, в якому вони були зароджені.

До того ж, однією з головних семантичних характеристик україномовних паремій є їхня метафоричність. В них часто використовуються образи природи, побуту чи діяльності людини для вираження складних, абстрактних думок та концептів.

Паремія є відображенням конкретної ситуації, що сформувалася у свідомості певної особистості в результаті набутого за життя досвіду або ж безпосередньо в процесі комунікації. Прислів'я та приказки виступають згодом об'єктом модифікації та трансформації, при цьому вони зберігають основне, закладене з початку побутування смислове навантаження.

Основні риси та характеристики українських паремій включають:

Таблиця 1: Характеристики українських паремій

	Характеристика:	Опис:
1.	Образність та символіка	Велика кількість українських прислів'їв та приказок містять символізм, метафоричність та образність, що робить їх виразними для слухачів та такими, що легко запам'ятовуються
2.	Практичність	Багато паремій несуть настановчий, практичний зміст — їх часто сформульовано як поради стосовно різних життєвих ситуацій
3.	Емоційність	Задля того, аби бути зрозумілими для широкого загалу, численні паремії відтворюють різні вкладені в них емоції, передають почуття та настрої оповідачів
4.	Універсальність	Часто українські паремії створені у такий

	спосіб, щоб їх було легко використати в різних життєвих ситуаціях
--	---

Українські прислів'я та приказки відображають автентичну культуру, традиції, менталітет та світогляд свого народу. Паремії є суттєвим елементом народної мудрості та культурної спадщини. Вони також виступають консолідуючим фактором для української спільноти, відтворюють мовні особливості, досвід багатьох поколінь та культурні традиції, окреслюючи важливі норми мовлення (Заїка 2020, с. 125–127).

Отже, паремійна картина світу досліджується мовознавцями у нерозривному поєднанні з мовною та концептуальною картинами світу, що відображають знання та уявлення індивіда про навколишнє середовище, про сторічні надбання людської діяльності і про пізнання світу у цілому (Юськів, 2013)

Дослідження стосовно пошуку нових підходів до вивчення прислів'їв і приказок здійснюються у контексті загальної системи мовних одиниць та мовленнєвої діяльності (включаючи різні аспекти: когнітивний, семіотичний, текстовий, дискурсивний, лінгво-генелогічний та інші). Внаслідок аналізу паремій наукові знання з фразеології поглиблюються. Паремії у роботі розглядаються як лінгвальні мовні знаки, демонструються етапи їх вивчення та процес обґрунтування статусу паремій у сучасній лінгвістиці.

Висновки до першого розділу

У першому розділі було зосереджено увагу на теоретичних засадах пареміології та висвітлено особливості розвитку й функціонування паремій в українській та японській мовах у лінгвістичному контексті.

По-перше, було з'ясовано, що паремія — це узагальнена назва для стійких, афористичних одиниць мови (прислів'їв, приказок, крилатих виразів), які виконують когнітивну, естетичну, дидактичну та прагматичну функції. Їхнє

вживання тісно пов'язане з комунікативною ситуацією, культурною традицією та національним світоглядом носіїв мови.

По-друге, порівняльний аналіз історії походження українських та японських паремій дав змогу встановити, що в обох традиціях ці мовні одиниці сформувалися на основі усної народної творчості, фольклору, релігійних і філософських уявлень, а також впливу письмової літератури. В українській культурі паремії часто мають соціально-побутовий характер, тоді як у японській — відчутний вплив питомої країни етики.

По-третє, аналіз паремій із характеристиками людини в українській мові засвідчив їхню багатогранність і емоційну насиченість. Ці одиниці часто мають оцінний характер, виявляють ментальні пріоритети українського народу: працелюбність, чесність, розум, гострий розум, а також засудження лінощів, хитрощів, брехні.

Таким чином, розгляд паремій у лінгвістичних студіях української та японської традицій дозволяє простежити як універсальні, так і унікальні риси національних мовних картин світу. Це створює підґрунтя для подальшого аналізу особливостей їхнього перекладу.

РОЗДІЛ 2: ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ КЛАСИФІКАЦІЙ ПАРЕМІЙ

2.1. Формування систем класифікації паремій в японській мові:

У розділі про паремії зі “Всесвітньої енциклопедії” (世界大百科事典, секаі даіхяккаджітен) Токіхіко Ото поділяє паремії “відповідно до їхньої функції на чотири групи: образливі (攻撃的諺, ко:гекітекі котовадза), емпіричні (経験的諺, кеікентекі котовадза), дидактичні (教訓的諺, кьо:кунтекі котовадза) та грайливі (遊戯的諺, юу:гітекі котовадза)”. Беручи за основу таку стратифікацію, варто виділити 3 основні групи одиниць за лексичним принципом: **критично-оцінюючі** (批判的ことわざ, хіхантекі котовадза), **настановчі** (教訓的ことわざ, кьо:кунтекі котовадза) та **розважальні** (娯楽的ことわざ, горакутекі котовадза) паремії.

Таблиця 2: Групи паремій за лексичним змістом

Назва різновидів	Опис	Приклади
(1) Критично-оцінюючі паремії	Під час сутичок між людьми мовні одиниці стають зброєю проти співрозмовника. Під час словесних баталій лаконічні і влучні паремії можуть бути використані для послаблення духу	1.一寸の虫にも五分の魂 (Іссун но муші ні мо гобу но тамаші, навіть найменші комахи мають душу). Значення: У кожного може увірватись терпець. 2. うさぎも七日なぶれば噛み付く (Усагі мо нанока набуреба каміцуку, якщо мучити кролика сім діб, навіть він

супротивника.

У давнину під час військових перегонів простежувалися ситуації, коли вороги стояли обличчям один проти одного, і називали свої імена перед дуеллю.

У баталіях використовувалися і паремії, і якщо уїдливі одиниці впливали на стан ворога і водночас викликали сміх військових побратимів, це сприяло підняттю бойового духу.

Сьогодні під час святкування фестивалю “Нозакі” (野崎参り, Нодзакі мацурі), єтрадиція, відповідно до неї, люди, що пливуть на човнах по річці і ті, хто пішки йде по берегу, обмінюються лайками. Існують також так звані “Фестивалі образ” (悪態

вкусить).

Значення: Не варто випробовувати чиєсь терпіння.

3. 馬鹿の一つ覚え (Бака но хітоцу обое, єдина згадка в голові у дурня. Значення: Думка дурнів однобічна.

4. 始めに二度なし (Хаджіме ні нідо наші, почати щось не можна двічі). Значення: Лайка, яка засуджує недбалість на роботі. Наприклад: коли певний робітник недбало ставиться до своїх обов'язків, і виконану ним роботу треба переробляти.

祭り, акутаі мацурі), які відбуваються в різних регіонах Японії. Ці свята передбачають в тому числі використання влучних прислів'їв, щоб змусити опонентів замовкнути або збентежити інших присутніх, тим самим додаючи балів особі, що використовувала паремії.

Знання прислів'їв та приказок може стати у пригоді при вчасній імпровізації та випадках, коли не знаєш, що відповісти, щоб вийти із скрутного становища. Під час суперечок також використовується, як кажуть, щоб не було “たんかをきる” (танка о кіру) - гострої розмови. Таким чином, ще за життя наших пращурів

	<p>відчутною була потреба у систематичному вивченні прислів'їв, за яким закріплювалися функції висловлювань про мудрість людського буття.</p>	
<p>(2) Настановчі паремії</p>	<p>Тоді як критично-оцінюючі паремії спрямовані на особистість та цілеспрямовану критику її дій, дидактичні (або ж настановчі) мають за мету навчання та передачу життєвої мудрості всім блюдямеzin винятку. Вони скеровують до мовлення мудрі знання із повсякденного людського життя.</p>	<p>Наприклад, про таку подію, як одруження:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 嫁をもらえば親をもらえ (Йоме о мораеба оя о морае) – разом із нареченою отримуєте і її батьків. Значення: по характеру її батьків можна зрозуміти і вдачу майбутньої дружини. 2. 嫁は手を見てもらえ (Йоме ва те о мітеморае, подивитись на руки нареченої). Значення: по руках людини можна зрозуміти, наскільки вона працьовита. 3. 婿は座敷からもらえ、嫁は庭からもらえ (Муко ва дзашікі кара морае, йоме ва ніва кара морае, наречений з вітальні, наречена - з саду). Значення: краще, коли наречений походить із більш заможної та знаної родини, ніж невістка.

Цей тип паремій також часто пов'язаний із природними явищами:

1. 木六竹八塀十郎

(Кірокутакехачіхоріджю:ро:). Значення: Дерева слід обрізати в червні, а бамбук – у липні; глиняні стіни прослужать довше, якщо їх пофарбувати в жовтні.

2. 尾崎谷口堂の前 (Одзакі Танігучі но мае). Значення: Опис поганого місця для будування оселі.

Прислів'я та приказки також пов'язані з досвідом щодо погодних явищ:

1. 朝雨に傘いらず (Асааме ні каса ірадзу – на ранковий дощ не потрібна парасолька). Значення: Ранковий дощ швидко минає, тож не варто діставати парасольку.

2. 朝雨ばくち裸の元 (Асааме бакучі кадака но мото – азарт оголеної шкіри під ранковим дощем). Значення: Після ранкового дощу розвиднюється, і настає спека.

3. 夕鳩鳴いて空見るな (Ю: хато наіте сора міруна – не дивись на небо, якщо надвечір співають голуби). Значення: Надалі також буде ясна погода.

1. 夕鳶に笠を脱げ (Юу: тонбі ні каса о

		<p>нуге – якщо побачиш ввечері чорну шуліку (птаха), то знімай капелюха. Значення: Дощ скоро закінчиться.</p>
<p>(3) Розважальні паремії</p>	<p>Хоча трапляються ситуації, коли прислів'я можуть образити співрозмовника, вони можуть також його і розсмішити. Головна функція розважальних паремій, як можна зрозуміти з самої назви — потішити співрозмовника. Подекуди навіть за його рахунок.</p>	<p>1. 糊食った天神様 (Норі кутта тенджісама – накрохмалений пан). Значення: Людина, яка одягається в накрохмалене вбрання, претензійна. Якщо батьки скаржаться на свою дитину, можна їм відповісти: 2. 瓜のつるに茄子はならぬ (Уру но цуру ні насу ва нарану – на лозах динь баклажани не ростуть). Значення: в звичайних батьків геній не виросте; які батьки, такі й діти. Сказавши так, батьки перестануть це робити і, вирогідно, посміються. Бувають випадки, коли вперті люди, якщо бачать жука, наполягають, що це чорна квасоля. Вислів “はっても黒豆” (Хатте мо куромаме). Значення: використовується, коли особа наполягає на своєму, навіть, якщо докази свідчать про протилежне.</p>

		<p>3. 捕らぬ狸の皮算用 (торану танукі но кавазанйо: — рахувати прибуток за шкуру єнота).</p> <p>Значення: Планувати речі, яких немає і не факт, що вони колись будуть. Або можна перекласти іншою паремією: ділити шкуру невбитого ведмедя. (コトバンク)</p> <p>4. 目から鼻へ抜ける (ме кара хана е нукеру — від очей і до носа). Значення: опис людини, яка швидко знаходить сенс речей; розумна людина, що швидко думає (те ж саме, що потрапляє в очі, швидко виходить через ніс). (Torson, 2020)</p>
<p>(4) Каламбури, які втратили свій паремійний статус</p>	<p>Певні паремії з плином часу перетворились на каламбури і змінили своє лексичне значення. Однак, навіть перетворившись на каламбури і втративши свій пареміальний статус, ці вирази досі лишаються актуальними для японців</p>	<p>1. “月とすっぽん” (Цукі то суппон – черепаха та місяць). Значення: щось схоже за певними ознаками, але об’єктивно різне.</p> <p>2. 綱渡りより世渡り (цунаватарі йорі йоватарі, ходити світом, а не канатом). Значення: Життя прожити – не поле перейти.</p> <p>3. 仲立ちより逆立ち (Накадачі йорі сакадачі). Значення: бути подалі від</p>

		<p>інших інколи краще, ніж у людській масі.</p> <p>4. 炬燵の前で当たり前 (Котацу но мае де атарімае, зберігати тепло під котацу). Значення: бути у теплі, гра слів.</p> <p>5. せんちの火事で焼くそ (Сенчі но каджі де йакекусо, горіти у вогні). Значення: бути у відчаї.</p>
--	--	--

Варто додати, що під час проведення “31 форуму прислів’їв і приказок”, Міцухіро Одзакі (尾崎光弘) виступив із доповіддю “Загадковість та ексцентричність...” (謎や奇抜は当たり前...), в якій, окрім раніше перерахованих, додав наступні варіанти типології паремій: 「謎」 (Надзо, загадкові), 「奇抜」 (Кібацу, химерні), 「当たり前」 (Атарімае, банальні), 「おどけ」 (Одоке, жартівливі) 「秀句」 (шю:ку, влучно сказані) 「暗記」 (Анкі, для запам’ятовування) 「軽口」 (каругучі, безтурботні). (ことわざ学会, 2019)

2.2. Класифікації паремії з характеристиками людини. Аанада Йошіюкі (1981р.)

Дослідження паремій в японській мові має довгу історію. Протягом років прослідковувалось зростання інтересу, а відтак і поява нових наукових праць на тему виникнення, вивчення і перекладу паремій, розгляду цих одиниць у навчальному процесі, так само, як і відбувались спроби класифікувати великий масив наявних прислів'їв і приказок за певними критеріями (穴田義孝, 1981)

У Національній парламентській бібліотеці Японії (国立国会図書館, кокуріцу коккай то:шьокан) на момент 20 березня 1981 року налічувалось 90 томів творів, присвячених паремії в японській мові (наразі їхня кількість сягає майже восьми тисяч примірників (国立国会図書館サーチ, 2025)). 90% численних книг у колекції із зазначеної кількості склали словники, в яких фольклорні одиниці розподілялись за алфавітним принципом. Кожне прислів'я і приказка в них супроводжувалось поясненням закладеного у фразеологічній одиниці значення (часто – з додаванням антонімів і синонімів під визначенням). Так само нерідкими були випадки, коли в словниках також зазначали джерела походження та англійські еквіваленти певної паремії. Не було б перебільшенням сказати, що тексти наукових розвідок були майже ідентичні за змістом, з єдиною різницею в кількості наведених прикладів (折井英治, 1963).

Схожою була і доля книжок про паремії, які можна було придбати у звичайних книгарнях тих часів. Однак не всі зразки наукових праць про паремії ґрунтувались на перелічених вище формульних засадах – були ще три підходи, за якими умовно поділялись тогочасні прислів'я і приказки. Згідно першого, наводили, класифікували і зіставляли прислів'я і приказки з одиницями інших країн; за другим – у наукових працях, які склались у стилі есе, паремії інтерпретувались із певною авторською суб'єктивністю. Згідно останнього,

розглядалися книги, в яких паремії класифікувались відповідно до їхнього змісту.

У якості прикладу третьої категорії, у «Словнику паремій для повсякденного життя» Міхо Ого (大後美保, 1980) паремії розподілялися на три типи: про їжу, житло та одяг. Була ще спроба класифікації паремій не за алфавітним принципом, а за змістовим наповненням. Її здійснив Такаюкі Хара у своєму творі «Базові поняття про паремії» (雄山閣, 1978), він виділяв наступні типи прислів'їв і приказок: (1) ті, що стосуються мистецтва, ремесел і знань, (2) ті, що стосуються економіки, грошей і цінностей, (3) ті, що стосуються чоловіків і жінок, молодих людей, батьків і дітей, (4) ті, що стосуються людських стосунків, етикету і чуток, (5) ті, що містять вказівки для поведінки, (6) ті, що відтворюють людські злети і падіння, удачу, невдачу, час, що відводиться для життя; (7) ті, що стосуються розпорядку життя, (8) ті, що стосуються саморефлексії та самовдосконалення і життя в цілому.

Створюючи власну класифікацію паремій з характеристиками людини, Аанада Йошіюкі звертався до концепції «людської ідентичності з погляду соціального характеру» (穴田義孝, 1981, р. 73). Соціальний характер – поняття аналітичної соціальної психології Еріха Фрома (Волошко, 2024), яке пояснює особливості формування спільної структури суспільства або соціального класу, середовища відповідно до способу життя індивіда та соціальних очікувань і вимог щодо соціально адаптивної поведінки. Спираючись на це поняття, надалі зазначені риси в дослідженні поділяються Аанада Йошіюкі на чотири аспекти: (1) Ставлення до природи, (2) Ставлення до суспільства, (3) Людські стосунки і (4) Особистісні судження.

Таблиця 3: Класифікація Аанада Йошіюкі

	Назва аспекту	Опис	Приклади
--	---------------	------	----------

1.	Ставлення до природи	<p>Ставлення до природи ґрунтується на думці, що людина живе в природному середовищі, і що природа визначає людське життя з точки зору взаємовідносин між природою і людиною. На противагу цьому, існують три теорії розгляду стосунків людини та природи: (1) Теорія екологічної реформи, згідно якої людина є вищою за природу (науково орієнтована теорія); (2) Теорія екологічного компатибілізму, згідно якої природа і людина впливають одна на одну, і людина повинна мати можливість впливати на природу якомога більше; (3) Теорія інтеграції з природою, яка не розглядає природу і людину як протилежні поняття, а розглядає людину як частину природи.</p>	<p>1. 人生朝露の如し (джінсеі чьо:ро но готоші) – людське життя подібне до роси). Значення: Людське життя таке крихке, мов роса, яка зникає під сонячним промінням [漢書—蘇武伝] 地震雷火事親父 (джішін, камінарі, каджі, ояджі – землетрус, блискавка, пожежа, батько). Значення – Список найстрашніших речей у світі, розташованих за порядком. Батько відіграє роль патріарху, що має владу.</p> <p>2. 子供は風の子 (кодомо ва кадзе но ко – діти – нащадки вітру). Значення: Діти навіть у прохолоду граються на вулиці, бо вони здорові та енергійні.</p>
----	----------------------	--	---

2.	Ставлення до суспільства	<p>Ставлення до суспільства побудоване на: (1) Теорії індивідуальності суб'єкта (個人主体論), яка стверджує, що суспільство є сукупністю індивідів, але що індивід є більш важливою одиницею, ніж суспільство в цілому; (2) Теорії соціального організму (社会有機体論), згідно якої суспільство є чимось більшим, ніж просто сума індивідів; (3) Теорії взаємодії індивіда і суспільства (個人社会相互論), відповідно до якої індивіди і суспільство пов'язані один з одним; і (4) Теорії злиття (融合論), відповідно до якої індивіди і суспільство не є протилежними поняттями, в кінцевому рахунку є одним і тим самим, або ж є протилежностями, що відрізняються один від</p>	<p>1. 正直は一生の宝 (шьоуджікі ва ішшьо: но такара – чесність – скарб на все життя). Значення: коли будеш чесним, люди навколо будуть цінити і довіряти вам – це зробить життя щасливішим.</p> <p>2. 旅は道連れ世は情け (табі ва мічі дзуре йо ва наке – подорож – супутник, світ – милість). Значення: Краще подорожувати з компаньоном. Життя – важке, його не пройти самому.</p> <p>3. 柳で暮らせ (янагі де курасе – жити у вербі). Значення: Людині добре жити у комфорті, не йдучи проти волі інших.</p>
----	--------------------------	---	---

		одного своїми вимірами.	
3.	Людські стосунки	Складається з розгляду людських стосунків у своєрідному горизонтальному та вертикальному вимірі, а також з позицій, які якісні відмінності простежуються у різних вертикалях.	<p>1. 遠くて近きは男女の仲 (то:куте чікакі ва данджьо нака — далекі, але близькі стосунки між чоловіками та жінками). Значення: хоча не завжди так виглядає ззовні, чоловікам і жінкам легко найти спільну мову.</p> <p>2. 破れ鍋に綴じ蓋 (варе набе ні тоджі бута — розбитому горщику зшита кришка). Значення — Навіть людина з багатьма вадами може найти собі супутника.</p>
4.	Особистісні судження	Побудовані на аналізі логічності ступенів судження (раціональні чи споглядальні) або інтуїції (емоційні, суб'єктивні); розглядається, чи вони є негативним або позитивним	<p>1. うそも方便 (усо мо хо:бен — брехня також доцільна). Значення: В залежності від обставин, брехня може піти на благо (і бути</p>

		<p>фактором, або наявний комбінований варіант.</p>	<p>виправданою).</p> <p>2. 徳をもって怨みに報 ④ (току о мотте урамі ні мукою — віддячити за образу чеснотами). Значення: Чистосерда і щира людина замість помсти буде ставитись гарно навіть до того, хто її скривдив.</p> <p>3. 齒に衣着せぬ (ха ні кінукі сену — бути беззубим). Значення: Висловлювати свою думку чітко та влучно.</p>
--	--	--	--

2.3. Класифікація паремій із характеристиками людини Ацуші Кітадзави

Ацуші Кітадзава — фахівець у галузі паремій, автор багатьох ілюстрованих підручників на тему викладання паремій дітям та підліткам, президент товариства “Паремія” (ことわざ) — перерахував паремії про людські взаємовідносини за алфавітним принципом, розділивши їх на різні категорії та доповнивши поясненнями значень у такий спосіб (北澤篤史, 2025):

Таблиця 4: Класифікація Ацуші Кітадзави

Категорія	Приклади
-----------	----------

<p>Батьки і діти (親と子供)</p>	<p>1. 子は三界の首枷 (ко ва сангаі но кубікасе — дитина — тягар трьох світів). Значення: Притча про батьків, які настільки люблять своїх дітей, що їхня свобода завжди буде обмежена піклуванням про останніх.</p> <p>2. 掌中の珠 (шьо:чю: но тама - перлина на долоні). Значення: щось дуже важливе, як дитина, яку дуже люблять.</p>
<p>Родина (家族)</p>	<p>1. 総領の甚六 (сорьо: но джінроку — первістки менш розумні). Значення: Старшими дітьми більше опікуються, тому вони виростають частіше дурнішими та більш щирими за молодших.</p> <p>2. 帰心矢の如し (кішінйа но готосі — як стріла повертається у серце). Значення: Бажання повернутися додому або в рідне місто якнайшвидше, так, що хочеться летіти туди, як стріла.</p>
<p>Чоловік і дружина (男女・夫婦)</p>	<p>1. 秋の扇 (акі но о:гі — осіннє віяло). Значення: паремія про жінку, чия симпатія до когось зменшилася.</p> <p>2. 東男に京女 (адзума отоко ні кьо: онна — Чоловіку з Едо — жінка з Кіото). Значення: добре, коли чоловік і жінка</p>

	мають багато спільного.
Друзі, близькі, знайомі (友人・仲間 ・付き合い)	<p>1. 肝胆相照らす (кантан ай терасу — як печінка та жовчний міхур). Значення: Мати тісний контакт один з одним, довіряючи один одному повністю.</p> <p>2. 麻の中の蓬 (аса но нака но йомогі — полин серед конопель). Значення: Спілкування з хорошими людьми надихає самим ставати кращим.</p>
Єдність, комунікація (団結・通じ合 う)	<p>1. 馬が合う (ума га ау — підходять коні). Значення: люди, які легко знаходять спільну мову; в яких сумісні між собою характери.</p> <p>2. 和を以て貴しとなす (ва о мотте то:тоші тонасу — узгоджувати, але не домовлятися). Значення: Найблагородніше — коли люди добре ладнають між собою і діють гармонічно.</p>
Турбота, допомога (世話・手助け)	<p>1. 敵に塩を送る (текі ні шіо о окуру — слати ворогові сіль). Значення: якщо в біді навіть ворог, варто лишатись людиною і допомогти.</p> <p>2. 捨てる神あれば拾う神あり (сутеру камі ареба хіроу камі арі — якщо є Бог, що викидає, є й той, хто підбирає). Значення: якщо певні люди і йдуть з</p>

	вашого життя, придуть інші.
Відчуження, ізоляція (縁・絶縁)	<p>1. 金の切れ目が縁の切れ目 (かね но кіреме га ен но кіреме — закінчилися гроші — закінчаться і такі відносини). Значення: Стосунки, засновані на грошах, припиняють своє існування, коли гроші закінчуються.</p> <p>2. 千里の馬も伯樂に逢わず (сенрі но ума мо хакураку ні авадзу — кінь і за тисячу міль не знайде торговця худобою). Значення: Талановиті люди є завжди і зустрічаються в кожному столітті, але нелегко знайти тих, хто зможе розпізнати їхні таланти і допомогти їм реалізувати свій потенціал.</p>
Старші і молодші (年長・年少)	<p>1. 一日の長 (ічінічі но чьо: - на день довше). Значення: трішки подорослішати. Бути трішки краще за інших у певній сфері.</p> <p>2. 年寄りの冷や水 (тошійорі но хі я мідзу — старим — вода і холод). Значення: діяти ризиковано для свого віку.</p>
Вчитель і учень, повага (師弟・敬服)	<p>1. 一目置く (ічімоку оку — окинувши оком). Значення: захоплюватись і поступатись людині, яку вважаєте вищою за себе.</p>

	<p>2. 顰みに倣う (хісомі ні нарау — кланятись похмурому обличчю). Значення: бездумно слідувати чиємусь прикладу, не замислюючись, чи він вартий наслідування.</p>
<p>Покладатись на когось, підлещуватись (任せる・おもねる)</p>	<p>1. 虎の威を借る狐 (тора но і о кару кіцуне — лисиця, що позичає авторитет тигра). Значення: Спроба досягнути мети, використовуючи владу більш впливової людини.</p> <p>2. 秋波を送る (шю:ха о окуру — слати осінні хвилі). Значення: Привертати увагу людини, зваблюючи її.</p>
<p>Освіта та дисципліна (教育・しつけ)</p>	<p>1. 飴と鞭 (аме то мучі — льодяник і хлист). Значення: Кнут і пряник.</p> <p>2. 蹴る馬も乗り手次第 (керу ума мо норіте шідаі — навіть кінь, що бодається, має вершника). Значення: Навіть з людьми, з якими важко співпрацювати, можна мати справу і знайти спільну мову.</p>
<p>Попередження і заохочення (戒める・励ます)</p>	<p>1. 釘を刺す (кугі о сасу — забити цвях). Значення: переконатись, що помилок немає.</p> <p>2. 喧嘩両成敗 (кенкарьо: сеібаі — у сварці винні обидві сторони). Значення: У разі бійки прийнято карати обидві</p>

	сторони конфлікту.
Використання людей і маніпуляції (人を使う・操る)	<p>1. 銭ある時は鬼をも使う (дзені ару токі ва о ні о мо цукау — доки є гроші, і демона можна використати). Значення: доки не скінчаться гроші, навіть найстрашніших людей можна використати собі на користь.</p> <p>2. 鶏口となるも牛後となるなかれ (кеіко: то нару мо гю:го то нарунакаре — краще бути ротом курки, ніж задом корови). Значення: Краще бути головним у маленькій групі, ніж підлеглим у великій.</p>
Лихослів'я, блеф (悪口・虚勢)	<p>1. 物言えば唇寒し秋の風 (моно іеба кучібіру самуші акі но кадзе — говорячи, губи захолонуть від осіннього вітру). Значення: Слід утримуватися від того, щоб викривати чужі помилки, недоліки і т.д., а також від того, щоб говорити щось недоречне, оскільки це може призвести до несподіваного нещастя.</p> <p>2. 犬の遠吠え (іну но то:бое — собаче виття чутно здалеку). Значення: боягуз, який блефує чи обговорює інших за їхньою спиною.</p>
Відплата і зрада (仕返し・裏切り)	<p>1. 恩を仇で返す (он о ада де каесу — мститись за послугу). Значення: Зробити</p>

	<p>щось жахливе людині після того, як отримали від неї послугу.</p> <p>2. 顔に泥を塗る (као ні доро о нуру — обмазати брудом обличчя). Значення: Зганьбитись, втратити обличчя.</p>
Виграш чи поразка (勝敗)	<p>1. 赤子の手を捻る (акаго но те о хінеру — скрутить руки дитині). Значення: Легка перемога, проста справа.</p> <p>2. 刀折れ矢尽きる (катанаорейа цукіру — зламаный меч, вичерпані стріли). Значення: Вичерпання засобів боротьби чи протистояння чомусь.</p>
Суперечки (争い)	<p>1. 汗馬の労 (канба но ро: - важка робота, що коні потіють). Значення: досягнення на полі бою; важка праця.</p> <p>2. 鎬を削る (шіногі о кедзуру — запекло конкурувати). Значення: запекло битись із кимось.</p>

2.4. Формування систем класифікації паремій в українській мові

Повертаючись до україномовної площини паремії, нами було проаналізовано кілька концепцій класифікацій паремій з характеристикою людини. Серед багатьох наявних варіантів типологій із запропонованих дослідниками у сфері вивчення паремій, згадані далі зразки нам здались найбільш влучними. Надалі в роботі також наводиться порівняльний аналіз між японськими та вітчизняними класифікаціями з метою пошуку найбільш

влучного варіанту типології паремій із характеристикою людини в японській мові.

Україномовні паремії, пов'язані з концептом «людина», за семантичною класифікацією (Влох, 2023, с.12):

Таблиця 5: Паремії за семантичною класифікацією

Назва групи:	Приклад:
Порівняльні	"Тихий, як миша." (7)
Оціночні	"Руки білі, а сумління чорне" (Калько В., 2020, с. 40)
Логічні	"Не ясла до коней ходять, а коні до ясел" (Здіховська, 2014)
Причинові	"Не лизь у чуже, щоб не втратив своє" (Калько В., 2020, с. 40)
Наслідкові	"Хто рано встає, тому Бог дає"
Метафоричні	"Справжній друг – як зірка в небі, завжди видно"
Метонімічні	"Язик міцніший за меч"

Федіна О.В. представляє власну модель об'єднання паремії в тематичні групи, метою яких є їхній детальний аналіз (Федіна, 2023, с. 225-226). Автор пропонує поділяти прислів'я та приказки української мови які відображають особистість людини на наступні сім різновидів:

Таблиця 6: Паремії які відображають особистість людини

	Назва тематичної групи	Приклади
1.	Інтелектуальні здібності	1. Дурням закон не писаний, якщо писаний – то не читаний, якщо читаний – то не

		зрозумілий, якщо зрозумілий – то не так; 2. З неба зорі хапає, а під носом не бачить.
2.	Риси характеру	1. Хвальби повні торби, а вони порожні; 2. На гріш амуніції, на десять амбіції.
3.	Ставлення до праці	1. На чужий коровай рот не роззявляй, раніше вставай та свій затівай; 2. Їв би кіт рибку, а в воду не хоче.
4.	Причини та наслідки діяльності/бездіяльності	1. Вовка ноги годують, а пса – кості; 2. Рука руку миє, та обидві сверблять.
5.	Вірування у вищі сили	1. Доки грім не гряне, не перехреститься; 2. Чим чорт не жартує, коли Бог спить.
6.	Емоції та почуття	1. У страху очі великі, та нічого не бачать; 2. Молоді лаються – тішаться, а старі лаються – бісяться;
7.	Якість	1. Ні риба, ні м'ясо, ні каптан, ні ряса; 2. Тихіше їдеш – далі будеш від того місця, до якого їдеш;

7 тематичних груп, які характеризують інтелектуальні здібності людини, містять лінгвокультурну інформацію, виступають своєрідним маркером національного у концепті та відображають духовні та ціннісні настанови народу (Бошук, 2023).

Таблиця 7: Паремії за інтелектуальними здібностями

Група паремій для характеристики інтелектуальних	Опис	Приклади
--	------	----------

	здібностей.		
1	“Інтелект як скарб”	Паремії-ставлення до інтелекту та розумового потенціалу індивіда як до скарбу, незамінної цінності.	“По одежі зустрічають, а по уму випроводжають”.
2	“Розумові здібності як вроджені уміння”	Паремії, які оцінюють видатні розумові здібності людини як вроджені уміння.	“Розуму за гроші не купиш”
3	“Інтелект дорівнює пізнавальним здатностям людини”	Паремії, в яких інтелект є тотожним пізнавальним здатностям особи. В цьому сенсі, пізнання можна трактувати як складний, кілько-рівневий процес. Відповідно, набуті здібності пізнання досягаються завдяки мисленню, спогадам, інтуїтивних дій та почуттів людини.	“Мудрим ніхто не вродився, а навчився”
4	Мовлення як показник інтелектуальних здібностей.	Мовлення людини у якості демонстрації її інтелектуальних здібностей. Мовчання часто трактується як ознака інтелігентності індивіда, тоді як лаконічна, змістовна мова розуміється як показник людської інтелектуальності.	“Не перо пише, а розум”

5	“Цінність досвіду”	Ця група паремій виділяє цінність людського досвіду, життєвих уроків, які дозволяють отримати нові знання та приводять до переосмислення цінностей.	“Перемагай труднощі розумом, а небезпеку – досвідом”
6	“Вік та вікові здібності”	Зв’язок вікової групи людини з її інтелектуальними здібностями.	“Як голова сивіє, то чоловік мудріє”
7	“Відсутність інтелектуальних здібностей”	Група включає прислів’я і приказки про людську дурість, яка часто засуджується та з якої знущаються у фразеологічній площині. Для української мови характерними у сенсі символічних образів для об’єктивації людської дурості є використання зоонімів.	“Дурні щасливі лише в казці”

2.5. Критичний аналіз наявних класифікацій і розробка комплексної класифікації паремій з характеристиками людини

Схвальна оцінка	Недоліки
 Вікові категорії, ієрархія	 Ставлення до природних явищ
 Соціальні групи, стосунки між людьми	 Ставлення до праці
 Інтелект, розум, освіта	 Вірування як окрема категорія
 Моральні якості	 Якісна оцінка речей
 Ознаки статі	

Нам видається доцільним у процесі порівняння японських і українських зразків класифікацій паремій навести схематичний аналіз для короткої репрезентації отриманих результатів.

Під час роботи із багатьма пунктами у кількох типологіях прислів'їв і приказок із характеристиками людини, для створення нової класифікації, ми провели умовне виокремлення різних категорій паремій на “схвальна оцінка” (ті, які — у видозміненому або оригінальному вигляді — було вирішено додати) і “недоліки” (які, на нашу думку, не вписуються до переліку).

Схвальну оцінку отримали наступні пункти, присутні у зразках японських та українських прикладах класифікацій паремій: 1. Вікові категорії, ієрархія; 2. Соціальні групи, стосунки між людьми; 3. Інтелект, розум, освіта; 4. Моральні якості; 5. Ознаки статі. (1) “Вікові категорії, ієрархія” — сукупність пунктів, які

можна умовно об'єднати у категорії статусності. До цієї ж категорії належать відносини між молодшими і старшими (年長・年少), вчителем і учнем (師弟) тощо. (2) Соціальні групи, стосунки між людьми — з'єднання характеристик соціальної приналежності індивідів, їхніх взаємовідносин, також як і загальна складова соціальних інтеракцій. (3) Інтелект, розум, освіта — спроба структурування різних категорій розумової діяльності людини, пов'язані із інтелектуальною працею; (4) Моральні якості — духовність, особливості характеру, моральний код індивідів; (5) Ознаки статі — розподілення прислів'їв і приказок на фемінні і маскуліні, враховуючи їхню культурну інтерпретацію.

Висновки до другого розділу

Другий розділ було присвячено аналізу класифікацій паремій з акцентом на одиниці, що містять характеристики людини, у японській та українській лінгвістичних традиціях.

Насамперед з'ясовано, що у японській мові відсутня усталена система класифікації паремій із характеристиками людини. Окремі спроби тематичного та семантичного поділу цих одиниць мають прикладний характер і, здебільшого, є авторськими. Зокрема, аналіз класифікацій, запропонованих Аанада Йошіюкі та Ацуші Кітавазою, показав їхню практичну цінність у контексті мовного навчання та збирання матеріалу, проте вони не охоплюють повною мірою всього пареміологічного багатства японської мови.

У контексті української мовознавчої традиції ситуація є іншою: науковці, серед яких С. Пилипчук, Федіна О., Н. Бойко, Ж. Колоїз та інші, запропонували низку підходів до класифікації українських паремій — за тематикою, семантикою, функцією, граматичною структурою. Проте й тут питання класифікації паремій, що стосуються характеристики людини, залишається відкритим, оскільки більшість класифікацій є загальними, без чіткого виокремлення антропоцентричних аспектів.

У підпункті 2.5 було здійснено критичний огляд класифікацій, наявних у працях попередників, із виявленням їхніх сильних і слабких сторін. На основі проведеного аналізу окреслено потребу у створенні більш цілісної та узгодженої типології паремій з характеристиками людини, яка б враховувала не лише мовні, а й культурні й прагматичні чинники. Ця мета була реалізована у третьому розділі роботи, де здійснено спробу запропонувати власну класифікацію на основі міжкультурного аналізу.

Отже, розділ заклав теоретичне й методологічне підґрунтя для подальшої розробки власної типології паремій із характеристиками людини та їхнього перекладу з японської на українську мову.

РОЗДІЛ 3: ВИКОРИСТАННЯ ОДИНИЦЬ ПАРЕМІЙ У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ І ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ, ПРИКЛАДИ ПЕРЕКЛАДУ З ЯПОНСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ

3.1. Авторська класифікація паремій із характеристиками людини:

За результатами аналізу та порівняння пунктів розглянутих класифікацій, ми пропонуємо, враховуючи зазначені пунктом вище недоліки та пропозиції, зробити спробу створення комплексної авторської класифікації паремій із характеристиками людини. В ній було поєднено елементи та підпункти як із японських, так й українських типологій.

Таблиця 8: Авторська комплексна класифікація

Назва групи	Опис	Приклади
1. Риси характеру (性格・気質)	Класифікація індивіда за особистісними рисами характеру, темпераменту, тощо. типами	<p>Позитивні:</p> <p>1. 成らぬ堪忍するが堪忍 (нарану каннін суру га каннін — справжнє терпіння — зносити нестерпне). Значення: Терпляча людина. Справді терплячі — ті, хто роблять це навіть тоді, коли вже немає сил терпіти.</p> <p>2. 羹に懲りて膾を吹く (ацумоно ні коріте намасу о фуку — один</p>

		<p>раз укушений засоромиться). Значення: Людина вміє вчитись на своїх помилках.</p> <p>Помиляючись, ми стаємо більш обережними.</p> <p>Негативні:</p> <p>1. 木仏金仏石仏 (кібуцуканабуцуіші ботоке — негнучка людина). Значення: Кам'яна, байдужа людина</p> <p>2. 二の足を踏む (ні но аші о фуму — спотикатись об іншу ногу). Значення: вагатись, боятись прийняти рішення; боягузство.</p>
<p>2. Фізичні характеристики та частини тіла</p>	<p>Особливості фізичної потенції людини, візуальна репрезентація (приваблива-неприваблива зовнішність), фізичні риси, які виділяються.</p> <p>Згадування у японських прислів'ях і приказках частин тіла людини</p>	<p>Позитивні:</p> <p>1. 鬼に金棒 (оні ні канебо: - демону — золотий жезл). Значення: зробити щось вже сильне ще потужнішим.</p> <p>Негативні:</p> <p>1. 張り子の虎 (харіко но</p>

		<p>тора — тигр з пап'є-маше.) Значення: людина, яка прикидається сильною, але насправді є слабкою.</p>
3. Морально-психологічні характеристики	<p>Моральний кодекс індивіда, інтелектуальні здібності, духовність тощо.</p>	<p>Позитивні:</p> <p>1. 十人十色 (джю:нін то іро — десять людей — десять кольорів.) Значення: Усі люди різні, їхні думки та характери також відрізняються. (古川えのき, 2023)</p> <p>Негативні:</p> <p>1. 自慢高慢馬鹿のうち (джіман ко:ман бака но учі - про хвалькуватих і гордих дурнів). Значення: Хвалькуваті і пихаті - те саме, що дурні. (13).</p>
4. Фемінно-маскулінні ознаки	<p>Передача специфічних рис, властивих певній статі.</p>	<p>1. 姉女房は身代の薬 (аненьо:бо: ва шіндаі но кусурі — дружина, старша за чоловіка — ніби ліки для тіла). Значення: Жінка, яка старша за чоловіка —</p>

		<p>кращий варіант для створення гармонійної родини.</p> <p>2. 女は衣装髪かたち (онна ва ішьо: камі катачі — жінка, зачіска та одяг). Значення: Зовнішність для жінки є важливою (те, як виглядає одяг та волосся жінки).</p> <p>3. 男になる (отоко ні нару — стати чоловіком). Значення: Подорослішати.</p>
<p>5. Вікові категорії</p>	<p>Характеристики, притаманні особам певної вікової групи з урахуванням ієрархічної структури міжлюдських відносин в Японії.</p>	<p>1. 雀百まで踊り忘れぬ (судзуме хяку маде одорі васурену — горобець до сотні років не забуває танцю). Значення: Скільки б років людині не було, звички з дитинства ніколи не забуваються.</p> <p>2. 三十にして立つ (санджю: ні шьте тацу — встати в тридцять). Значення: стати</p>

		незалежним, коли людині стало 30 років (14).
6. Соціальна приналежність	Соціальна складова людських взаємодій, належність до груп і структур; стосунки між людьми.	<p>1. 下問を恥じず (камон о хаджідзу — нижчий питає без сорому). Значення: Варто поважати людей нижчого віку і статусу, не соромлячись ставити запитання і покладатись на їхню допомогу.</p> <p>2. 郷に入っては郷に従え (го: ні ітте ва го: ні шітагае — заходячи в місто, слухай місто). Значення: Знаходячись в новому оточенні, треба слідувати місцевим правилам.</p>

Пункти, які були оцінені схвально, було додано до запропонованої класифікації. Окрім цього, велика кількість категорій, які містилися в класифікації Ацуші Кітадзави було доєднано у більші підгрупи для зручності і компактності. Так само під час розробки було враховано особливості менталітету японського народу.

3.2. Стилiстична iнтерпретацiя при формуваннi перекладацьких стратегiй

Враховуючи основне смислове навантаження, які несуть у собі зразки художнього, публіцистичного стилів, домінуючим у них є образне мовлення. Враховуючи важливість образної складової для паремій, саме ці стилі є показовими у цьому ключі, саме вони і перебуватимуть у фокусі нашої дослідницької уваги. Щодо інших слід згадати, що розмовний стиль несе в собі менше образне навантаження (в деяких художніх текстах є стилізація під розмовне мовлення, відтворення діалогів з розмовного стилю), в офіційно-діловому стилі функції фразеологічних одиниць виконують усталені конструкції — ділові кліше. Більшою мірою нам видається доцільним аналіз художнього стилю, адже саме він репрезентує найбільшу палітру фразеологічних одиниць, зокрема паремій. Окремо аналізуємо методику перекладацьких стратегій і прийомів в різних контекстуальних ситуаціях.

Досліджуючи питання перекладу, ми вважаємо за потрібне спочатку окреслити різноманіття типології та визначення видів перекладу в аналізованих мовах.

Адекватний переклад — відтворення як змісту, так і форми мови оригіналу засобами іншої. Рівноцінність (або адекватність) оригіналу є невід’ємною від точності. Її можна досягти шляхом лексико-фразеологічних, граматичних і стилістичних заміन, функція яких полягає у досягненні ефекту рівноцінності. Сутністю адекватного перекладу є використання заміин і відповідностей під час перекладацького процесу (Сіняговська, 2014; с. 124)

Дослідники Т. Левицька, А. Фітерман поділяють паремії на **три групи** з точки зору перекладу:

1. Прислів’я, які повністю ідентичні прислів’ям мови перекладу — одночасно за змістом і формою.
2. Прислів’я, які збігаються за змістом, але не за ключовим образом.
3. Прислів’я без відповідників у мові перекладу. У такому разі застосовується описовий спосіб, або оригінал відтворюється за допомогою прислів’я, яке було створене власне перекладачем (Сіняговська, 2014; с. 106).

Багато прислів'їв і приказок в іноземних мовах повністю відтворюються в українській мові завдяки наявності повних еквівалентів. Повний еквівалент (або відповідник) використовується, коли в мові перекладу є прислів'я рівноправне за змістом, функціями та стилістичними характеристиками до прислів'я з мови оригіналу, таке, яке повністю або в своїй основі збігається з ним за образністю. При використанні цього методу лексична образність прислів'я зберігається при перекладі. Варто зазначити, що порушується у такому випадку тільки структура речення — тут є розбіжність зі способом калькування (Сіняговська, 2014; с. 128).

Є багато випадків, коли прислів'я української та іноземної мов можуть бути подібними за певними рисами, включаючи лексичний склад, комунікативні значення та стилістичні забарвлення. Однак, значна кількість паремій мають свої особливості в двох мовах, і відповідник у мові перекладу часто буває лише приблизним. Такі японські прислів'я прийнято перекладати за допомогою часткових еквівалентів.

Частковий еквівалентний переклад прислів'їв мови перекладу включає пошук еквівалентного прислів'я оригіналу за значенням, функціями та стилістичним забарвленням, але яке відрізнятиметься за образним змістом. Такі прислів'я можуть відрізнятися лексичним складом, або ж збігатися за змістом, але при цьому бути зовсім різними за образом, який лежить в їх основі. У таких пареміях прослідковуються відмінності у лексичному складі.

Часткові еквіваленти, які збігаються за змістовим навантаженням, але різняться образною формою, також називають аналогами. Їхнє використання при перекладі передбачає збереження експресивності вислову за умови заміни первинного образу. Такий підхід вважається ефективним з огляду на точність передачі змісту й емоційної виразності. Попри те, що образи двох аналогів можуть бути зовсім не схожими, вони виконують одну й ту саму функцію та вживаються в подібних комунікативних контекстах.

При перекладі прислів'їв та приказок доцільно надавати перевагу сталим виразам, які вже функціонують у мові перекладу, адже перекладач має

дотримуватися принципу передавання звичного через звичне. У протилежному випадку вислів може здатися читачеві неочікуваним або неприродним.

У деяких ситуаціях, коли відповідний аналог знайти неможливо, доцільним є використання антонімічного прислів'я — коли негативне значення передається через позитивну форму, або навпаки, позитивне — через негативну конструкцію.

Аналіз структурних характеристик паремій, їхньої автосемантичності та однозначності дозволяє виявити наявність у їх змістовому наповненні елементів культурного контексту, що, своєю чергою, визначає межі їхнього функціонування у мовленні. Граматична структура українських варіантів прислів'їв, як правило, корелює зі змістовими особливостями відповідних японських висловів.

Слід зазначити, що нерідко прислів'я не мають прямих відповідників або аналогів у мові перекладу. У таких випадках застосовуються альтернативні стратегії перекладу — описовий переклад, калькування або створення так званих “псевдоприслів'їв”. Під останніми розуміють спеціально сконструйовані вирази, які стилістично й функціонально наближені до прислів'я, однак не є усталеними одиницями в мові перекладу.

За відсутності повного чи часткового еквівалента перекладач змушений реконструювати прислів'я, створюючи нову образну форму, яка або повністю, або частково відтворює зміст оригіналу. Основне завдання перекладача в цьому разі — сформулювати у реципієнта враження, що наведене прислів'я є органічним елементом мови перекладу або ж є адекватно переданим іноземним висловом, адаптованим до культурного та мовного контексту цільової аудиторії. Такий підхід зазвичай передбачає значну трансформацію лексичного складу оригінального прислів'я, а іноді — повну його зміну. Створення “псевдоприслів'їв” є поширеною практикою серед перекладачів художньої літератури. (Сіняговська, 2014; с. 191).

Визначаючи критерії інтерпретації і перекладу прислів'їв і приказок з японської на українську мову, залучають семантичні і прагматичні варіації.

Семантично паремії трактуються за змістом власне формулювання – таким чином розуміння відмінності японського варіанту значно полегшується. Цей крок уможливує наступний етап, який включає власне переклад, ідентифікацію та передачу, прагматично кажучи, значення прислів'їв і приказок в японській мові. Переклад з японської на українську прагматично мотивований – він передає зміст, а не формулювання. Семантично версії перекладу можуть сильно відрізнятися між мовами і навіть між версіями у межах однієї мови. (Avornicesei, 2021)

Стратегії перекладу паремій (за Бекером, 2011):

1. Переклад прислів'їв і приказок, застосовуючи паремії зі схожим значенням і формою;
2. Переклад прислів'їв і приказок, застосовуючи паремії зі схожим значенням, але відмінною формою від мови-оригіналу.
3. Переклад паремій через перифраз – найбільш використовуваний метод перекладу з мови-оригіналу прислів'їв і приказок, які не мають відповідників в мові перекладу.
4. Переклад прислів'їв і приказок через повне опущення паремії в тексті.
5. Переклад прислів'їв і приказок через часткове опущення паремії в тексті.
6. Переклад паремій через стратегію компенсації. У цьому випадку, паремія мови оригіналу опускається в моменті прямого використання у тексті оригіналу, але з'являється в іншому текстовому уривку при подальшому перекладі. (Tounssi, 2023).

Перекладацька майстерність базується на влучному застосуванні різнопланового, комплексного відтворення тексту в іншомовному (українському) середовищі.

3. 3. Особливості художнього перекладу японських паремій із характеристиками людини

Переходячи до питання перекладу японських паремій, ми хотіли б звернутись до праці “Методологія японського перекладу” І. Бондаренка, Т.К. Комарницької і С.М. Семенко, в якій запропоновано два способи перекладу японських художніх текстів подібного зразка: фразеологічний і нефразеологічний (Бондаренко, Комарницька, Семенко, 2017).

Фразеологічний спосіб перекладу художніх ідіоматичних текстів включає наступні прийоми:

- Повний фразеологічний еквівалент — ідіоматичні вирази мови перекладу, в яких денотативний зміст та сигніфікативне значення збігається з тим, які присутні у мові оригіналу. Вони так само мають ідентичні стилістичні характеристики, лексичне значення та граматичну побудову.
- Відносний фразеологічний еквівалент — фразеологічний відповідник, який відрізняється лексичним змістом і граматичною структурою від оригінальної паремії. З іншого боку, зміст та стилістичні характеристики в них збігаються.

Нефразеологічний спосіб перекладу включає:

- Лексичний переклад — до цього прийому прийнято звертатись у ситуаціях, коли одне поняття в мові оригіналу чи перекладу є фразеологізмом, тоді як в іншій — звичайним виразом. Цим прийомом зазвичай користуються, коли певне поняття позначене в одній мові фразеологізмом, а в іншій — словом. У разі обрання такого варіанту варто намагатися максимально наблизитись до паремії, прагнучи зберегти хоча б деякі особливості одиниці першоджерела.
- Калькування, або дослівний переклад — обирається перекладачам тоді, коли адекватне відтворення певної фразеологічної одиниці неможливе, при цьому лишається семантико-стилістична цілісність, так само, як і закладена емоційна складова значення. Перекладач замість цього вирішує передати образну базу читачам. Процес калькування також включає креативну складову: вигадання нових слів, словосполучень, ідіоматичних виразів, при цьому лишаючи значення

та принцип організації фразеологізму шляхом його відтворення засобами (морфеми, слова) мови перекладу.

-Описовий переклад застосовується у випадках, коли в мові перекладу бракує адекватних лексичних або фразеологічних відповідників, що унеможлиблює дослівне передавання одиниці. Такий тип перекладу передбачає інтерпретацію та роз'яснення паремії, внаслідок чого вона втрачає статус самостійної мовної одиниці у перекладеному тексті. Водночас зазнають змін її стилістичні ознаки. (Ольшанська, Куліш, 2019)

На нашу думку, одним з найбільш влучних прийомів під час перекладу япономовних паремій – це описовий спосіб. Японська мова відома своєю автентичною культурою яка, зі своїм різноманіттям і чарівністю, також налічує багато концепцій і реалій, які не є питомими в українській мові. Відповідно, у разі відсутності пареміємичного еквіваленту (повного чи часткового), описовий спосіб є найкращим варіантом для відтворення закладеного смислового наповнення, навіть попри неминучу втрату візуальної форми. Під час аналізу цього способу, ми припустили можливість розширення палітри описового способу шляхом виокремлення вихідного прийому — **“стратегії стягнення”**.

Ідея стратегії стягнення полягає в тому, щоб «витягувати» із паремій найважливіші елементи, а саме – закладену повчальну складову — і стисло її викладати без додаткових пояснень і опису усіх елементів. Мета полягає в прагматичній і лаконічній передачі «мудрості» прислів'їв і приказок за рахунок прибирання усіх додаткових елементів. Наводячи приклади, ми зупинились на “Людському звукозаписі” – короткій новелі відомого японського письменника ХХ-го століття Юмено Кюсаку, чиї твори багаті на фольклорні і паремічні елементи (на якого ми будемо і надалі посилалися у таблиці запропонованих прийомів перекладу).

Оригінал: 「満洲に這入ると直ぐに憲兵司令に命じまして、彼奴《きゃつ》を国境脱出者と見做して手酷《てきび》しく責めてみましたが、弱々しい爺《じじい》の癖にナカナカ泥を吐きません」 (夢野久作、1925)

Дослівний переклад: “Тільки він зайшов у Маньчжурію, я наказав військовій поліції одразу поводитись із ним як із втікачем за кордон і суворо його покарати. Однак, він такий млявий старий, мені не випадало якось **блювати брудом**”. (imidas, 2025).

Запропонований варіант перекладу: “Тільки його нога ступила у Маньчжурію, я одразу наказав військовій поліції ставитись до нього як до нелегального мігранта, який заслуговує на суворе покарання. І все ж, бо він такий немічний дідуган, мені було ніякого **викривати (його) злочин**”.

Інший приклад можемо представити із твору “Золотий демон” Ко:йо: Одзакі:

Оригінал 2: 「ただ相も変らぬ芸無し猿、天才的な平凡児として持って生まれた天性を、あたり憚《はばか》らず發揮しつくしながら悠々たる好々爺《こうこうや》として、今日《こんにち》まで生き残って御座る。」 (尾崎紅葉, 1969)

Дослівний переклад: “Як **безмистецька мавпа**, він до наших днів дожив як спокійний і доброзичливий старий, без сорому демонструючи природні таланти, з якими народився як вундеркінд.”

Запропонований варіант перекладу: “Не соромлячись місцями згадувати про свої зародки геніальності, колишній вундеркінд дідусь, хоч і **абсолютно безпорадний** зараз, дожив до старості як проста, доброзичлива, пересічна людина”.

Окрім вищезазначеного прийому стягнення, ми також розглядаємо низку новітніх способів перекладу паремії, розуміючи, що ними потенційне коло засобів перекладу не обмежується.

В якості нових прийомів пропонуємо наступне:

	Назва запропонованих прийомів перекладу	Опис, деталі застосування, коментарі	Приклади (з урахуванням раніше створеної авторської комплексної класифікації)
1	Прийом модернізації	Полягає в осучасненні архаїчних прислів'їв і приказок шляхом заміни історичних чи архаїчних термінів на їх більш сучасні аналоги. Перегукується зі способом "адаптації", мета якого є тлумачення інокультурних елементів носіями інших мов більш зрозумілими аналогами у мові перекладу	<p>1) 武士は食わねど高楊枝 (буші ва куванедо така йоуджі, самурай навіть без їжі гризе зубочистку). Значення: гордість самурая не дозволяє гідності воїна зникати, навіть попри бідність; повний шлунок і гордість не корелюються.</p> <p>Запропонований переклад: Воїн і в скруті не забуває про гідність. Категорія у класифікації – «морально-психологічні характеристики». (漢字へ</p>

		<p>ディア)</p> <p>2) 匕首に鑢 (аікучі ні цуба, аікучі – японський кинджал без гарди і цуба – японський аналог гарди у клинковій зброї).</p> <p>Значення: невідповідність і дисгармонія, суперечка між індивідами.</p> <p>Запропонований переклад: як голе лезо і захисна хрестовина. Місце у класифікації — соціальна приналежність.</p> <p>(kotowaza.online)</p> <p>3) 塞翁が馬 (саіо: га ума, старий на кордоні втратив свого коня). Значення: Не завжди подія, яка виглядає катастрофічно, приносить погані результати.</p> <p>Дана паремія має глибокий історичний підтекст, переклад якого може викликати певні труднощі. Зокрема,</p>
--	--	---

			<p>спершу вбачаємо за потрібне додати контекст: існувала легенда, що якимось у старого, який жив поблизу північного кордону в Китаї, втік його кінь. Коли той повернувся із земель Ху, син старого осідлав його, але не втримався і впав. Отримавши травму, син був звільнений від військової служби.</p> <p>Запропонований переклад: “Син старого китайського прикордонника, впавши з коня, уникнув примусової мобілізації”.</p>
2	Прийом гуманізації	<p>Японські паремії рясніють аніمالістичними образами. Можна також прослідкувати, що особливо часто зустрічаються прислів'я із конями — причиною було застосування коней у формуванні кавалерійських</p>	<p>馬を鹿に通す (ума о шіка ні то:су, кінь перебігає оленя). Значення: Коли людина при владі наполягає на своїй правоті, навіть за умови, що вона помиляється. Запропонований переклад:</p>

		<p>підрозділів у період Сенгоку і безперечний внесок у ведення сільського господарства (動物のことわざ、2022). Пропонуємо користуватись цим прийомом для а) заміни образів згаданих у прислів'ях і приказках тварин на ті, які в мові перекладу викликають потрібні для передачі змістового навантаження асоціації. Як-то вовк — “хижак, загроза, поїдання худоби” в українській культурі, але “охоронець врожаю, “санітар лісу”” в японській; або б) заміни назви тварин одразу людською рисою характеру, змістом чи характеристикою, яке паремія несе в собі. Таким чином, на нашу думку, читачеві буде легше зрозуміти вкладений зміст. (青柳健二)</p>	<p>“Ніби лев (символ сили і влади, цар тварин) перестрибнув через кролика” (символ слабкості, тендітності).</p>
--	--	---	---

3	<p>Прийом стилістичного окреслення</p>	<p>Для швидкого виокремлення прислів'їв і приказок у тексті, на нашу думку, влучним є стилістичне виділення елементів паремії. У разі візуального підкреслення фразеологічних одиниць у тексті (шляхом обрання жирного шрифту, курсиву чи нижнього підкреслення), вирази із додатковим значенням, закладеним у нього, впадуть в око. Таким чином, сприйняття паремій може бути значно спрощеним для пересічного читача.</p>	<p>1. 「背丈が日本人よりも低い貧弱な老人で、何の病気かわからないが<u>骨と皮</u>ばかりに瘠せ衰えている。」</p> <p>Переклад: “Той дід був нижчим навіть за японця. Бозна чим він хворів, але його тіло — суцільна <i>шкіра та кістки</i>”.</p> <p>Позиція у класифікації — “фізичні характеристики”.</p> <p>2. 「略：…<u>つかみどころ</u>なくぼやけてゆく記憶の頼りなさのうちに、この指だけは女の触感で今も濡れていて、自分を遠くの女へ引き寄せるかのようだと、不思議に思いながら、…」 (川端,</p>
---	--	---	--

			<p>1935)</p> <p>Переклад: “З головою, затьмареною <i>невловимими, розмитими</i> та ненадійними спогадами, тільки пальці, досі вологі від такого свіжого жіночого дотику, тягнулися до тієї жінки: безмежно далекої, загадкової...”</p> <p>Відповідна категорія у класифікації (коли мова стосується непередбаченої людини) — “риси характеру”.</p>
--	--	--	--

Усі вищезазначені прийоми рекомендуємо застосовувати як під час перекладу японських паремій в цілому, так і у конкретних випадках адаптації прислів'їв і приказок з характеристиками людини.

3.4. Паремії в медіа просторі

Сучасний фольклор репрезентує світоглядні орієнтири певної соціальної групи або субкультури, відображаючи потребу у передачі значущої інформації, життєвого досвіду, колективного світосприйняття, процесів самоідентифікації та емоційного опрацювання дійсності.

Значна частина сучасних фольклорних текстів характеризується інтертекстуальністю, що уможлиблює їхню класифікацію та ідентифікацію за різноманітними соціокультурними критеріями, такими, як вік, гендерна належність, етнічне походження чи професійна приналежність. Нерідко підґрунтям для виникнення інтернет-фольклору слугують соціокультурні, політичні або економічні події, вчинки чи висловлювання, які суперечать загальноновизнаним етичним та моральним нормам суспільства й провокують відповідну реакцію у формі фольклорних інтернет-форм. Завдяки широкому резонансу серед користувачів соціальних мереж, є такі тексти поширюються в онлайн-просторі, слугуючи показником суспільного сприйняття та самоідентифікації представників субкультур. Традиційна варіативність фольклорних текстів зумовлена їхнім функціонуванням в усній формі. (Гріщенко, 2022)

В умовах сучасного споживацького суспільства паремії поступово втрачають свій зв'язок із традиційною фольклорною спадщиною та архаїчними культурними нашаруваннями, трансформуючись у нові форми, які відповідають актуальним естетичним запитам і відображають значущі для сучасної культури явища.

Водночас, спираючись на давні функціональні моделі прислів'їв і приказок, сучасна паремія виконує функцію легітимації важливих аспектів соціального буття. Цей потенціал активно використовується у політичному та економічному дискурсі, зокрема в рекламі та гаслах. У межах цих типів медіатекстів пареміям притаманна стилістична особливість — ефект “обманутого очікування”, коли реальна сентенція не збігається з передбачуваною. Такий ефект характерний переважно для трансформованих або новостворених паремій, які інтегрують у свою структуру елементи сучасної дійсності.

Прислів'я і приказки широко використовуються і в японській газетних виданнях. Однак, варто зазначити, що випадки, коли паремії чітко виділяють у текстах і вказують, що це саме вони, вельми обмежені. Масанобу Ямагучі

висуває гіпотезу (山口政信, с. 12) , що причиною вищезазначеного феномену може виступати побоювання порушити ритміку статті, або ж навіть те, що редактори не вбачають потреби у тому, щоб визначати використані паремії як прислів'я чи приказки.

Приклад (1) : 三つ子の魂百までも (міццу го но тамаші: хяку мадемо, душа трьох дітей варта 100). Значення: вивчене в дитинстві ніколи не забувається. (2017.6.14 天声人語)

Приклад (2) : 行けば必ず越えられる (ікеба канарадзу коерареру, йдучи — точно перейдеш). Значення: Якщо людина матиме мотивацію йти вперед, вона обов'язково досягне своєї мети (2017.7.22 天声人語).

Легким способом розпізнавання паремій у японських газетах є відповідність трьом категоріям виразу, позначеного спереду і ззаду “ключовими дужками” (специфічними для японської мови квадратними дужками, які ніби не повністю закриваються). Перша — лаконічність; друга — гарне звучання; третя — специфічне значення.

Паремії також широко представлені у сфері японських соціальних мереж. Для осучаснення мовлення можна прослідкувати у світлинах носіїв японської мови скорочення стійких словосполучень (у тому числі — паремій) у месенджерах (на кшталт Line) і соціальних мережах (X, Інстаграм тощо): “たなぼた, танабота” (оригінальна версія: 棚から牡丹餅 — рисове тістечко ботамочі впало з полиці просто в рот. Значення: людина, якій несподівано пощастило) (Oggi), “どろなわ, доронава” (泥棒を捕らえて縄を綯う — знайти мотузку після

того, як злодія вже спіймали. Значення: лінивий індивід, який робить усе в останній момент (日記) і багато інших.

ВИСНОВКИ

У ході виконання магістерської роботи було досягнуто поставлену мету — здійснено порівняльний аналіз груп паремій в японській та українській мовах, розглянуто існуючі класифікації цих одиниць, проаналізовано особливості їхнього перекладу та запропоновано власну комплексну класифікацію.

У межах першого завдання було проаналізовано праці провідних японських і українських науковців-лінгвістів, зокрема вивчено наукові підходи до класифікації паремій та різні концепції їхнього аналізу. Було встановлено, що хоча в обох традиціях існують схожі критерії класифікації (тематика, структурні особливості, функціональність), однак акценти у дослідженнях дещо різняться через специфіку культурних контекстів.

У рамках другого завдання визначено місце та статус японських і українських паремій із характеристикою людини у загальній системі фразеології. Встановлено, що в обох мовах паремії, присвячені людині, виконують важливу роль у відтворенні національної картини світу, однак у японській мові вони частіше відображають ідеї гармонії, соціальної злагоди й самодисципліни, тоді як в українській — народну мудрість, індивідуалізм та життєствердну іронію.

У межах третього завдання було запропоновано власну класифікацію японських паремій із характеристикою людини. Нова класифікація базується на семантичних та функціональних критеріях, враховує особливості національної ментальності та культурні пріоритети японського суспільства.

У ході виконання четвертого завдання проаналізовано зразки художніх і медійних текстів японською мовою. Було розглянуто стратегії їхньої лінгвокультурологічної адаптації в українському перекладі. У разі відсутності адекватних перекладацьких відповідників запропоновано власні переклади, що прагнуть зберегти як зміст, так і емоційно-стилістичне забарвлення оригіналу.

Під час виконання п'ятого завдання досліджено основні перекладацькі стратегії (еквівалентний переклад, адаптація, калькування, описова передача) та проаналізовано їхні сильні сторони й недоліки. Було виявлено, що успішність

відтворення паремій значною мірою залежить від здатності перекладача враховувати культурний контекст та прагнення зберегти прагматичний ефект оригіналу.

Таким чином, результати дослідження підтвердили, що паремії як стійкі мовні одиниці є важливим засобом вираження національної ідентичності, а їх переклад вимагає не тільки лінгвістичної майстерності, але й глибокого культурного розуміння.

Список використаної літератури

Бібліографічні видання

1. Баранцев, К. Англійські прислів'я та приказки. К.: Радянська школа, 1973. 176 с.
2. Башук, Н. Репрезентація інтелектуальних здібностей в німецькій та українській лінгвокультурах. Мовознавство. Літературознавство. Актуальні питання гуманітарних наук, Вип. 61, том 4, 2023. С. 9–16.
3. Бондаренко І., Комарницька Т., Семенко С. Методологія художнього перекладу: Навчальний посібник для студентів-японістів. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 412 с.
4. Грищенко І. Модифікація побутування фольклору в інформаційну добу, Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика, 2022. С. 117-121. DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2022.1-3/20>
5. Добжанська Д. Характеристика мовлення в українських та польських пареміях. Наукові записки Національного університету "Острозька академія", Вип. 1(69), Частина 1, 2018. 29 с.
6. Заїка В. Паремії як об'єкт лінгвістичного дослідження. У Перекладацькі інновації: матеріали X Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 2020. С. 125–127.
7. Здіховська, Т. Паремії як компонент фразеології в прозі Б. Лепкого й У. Самчука. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету, Випуск IV, Луцьк, 2014. С. 67–75.
8. Зінов'єв, К. Вірші. Приповісті посполиті / Підготовка тексту І. П. Чепіги. Вступ. стаття В. В. Колосової та І. П. Чепіги. Історико-літературний коментар В. П. Колосової. Київ, 1971. 215 с.
9. Зінов'єва, Т. Побутування фольклорної паремії в інформаційному суспільстві. Культура України, № 29, 2010. С. 161–168.

10. Коцюба З. Паремійні фонди мов як контамінація різночасових міжкультурних світоглядних нашарувань. *Мовознавство*, № 4–5, 2008. 101 с.
11. Калько, В. Українські паремії як мовленнєві акти. *Studia Ukrainica Posnaniensia*, том VIII/2, Черкаси, 2020. С. 33–44. DOI: 10.14746/sup.2020.8.2.02
12. Капітан Т. Специфіка вживання прислів'їв та приказок в українській та німецькій мовах. *Наукові записки: Випуск 146 Серія: Філологічні науки*, Кропивницький, С. 226-230
13. Легкова М. Англомовні прислів'я, приказки та особливості їх перекладу, Секція XIX. Філологія та журналістика, МЦНД, Вінниця, 2022. С. 218-223.
14. Наталія, Б. Репрезентація інтелектуальних здібностей в німецькій та українській лінгвокультурах. *Актуальні питання гуманітарних наук*, Вип. 61, том 4, 2023. С. 9–14. DOI: 10.24919/2308-4863/61-4-2
15. Ольшанська, Е., Куліш, В. Особливості перекладу пареміологічних одиниць у художньому дискурсі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія, № 41, том 2, 2019. С. 153–156. DOI: 10.32841/2409-1154.2019.41.2.37
16. Перен М. *Основи етнопсихології: Підручник (2-е вид., доповнене)*. Київ, 1998. 436 с.
17. Пирогов, В. Л. Структура і семантика паремійних одиниць японської, англійської, української та російської мов: типологічний та лінгвокультурологічний аспекти. Автореф. – К.: Київський Національний Лінгвістичний Університет, 2003. 22 с.
18. Пилипчук, С. Іван Франко про співвідношення національного й інтернаціонального у пареміях. *Міфологія і фольклор*, № 1, 2001. 82 с.
19. Рогач О. Прислів'я та приказки як особливий вид фразеологічних одиниць. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 2009. С. 148–150.
20. Таглін, С. *Про народні паремії*, К, 1989. 178 с.

21. Федіна, О. Українські паремії та сталі вирази: відродження мовної традиції. Наукові записки. Серія: Філологічні науки, (205), 2023. С. 224–229. DOI: 10.32782/2522-4077-2023-205-31
22. Avornicesei, O. Japanese Proverbs Between Equivalence and Comparative Translation from Japanese and English into Romanian. An Analysis from the Semantic and Pragmatic Point of View. Synergies in Communication Conference, Bucharest, 2021. DOI: 10.24818/SIC/2021/04.03
23. Tounssi, Mounadil Strategies for translating idioms and proverbs from English into Arabic. British Journal of Translation Linguistics and Literature, 3(2), 2023. p. 02–09. DOI: 10.54848/bjttl.v3i2.59
24. 折井英治『ことわざ科学』, 文芸春秋新社, 1963 年.
25. 大後美保『暮らしのことわざ事典』, 創元社, 1980 年.
26. 川端康成『雪国』, 1935 年.
27. 雄山閣『ことわざの基礎知識』, 1978 年.
28. 山口政信「ことわざ鉤脈の発掘法・序」, 明治大学教養論集, 通巻 525 号, 2017 年 9 月, pp.1–21.
29. 尾崎紅葉『金色夜叉』, 新潮文庫, 新潮社, 1969 年.
30. 紀貫之『土佐日記』, 1235 年.
31. 穴田義孝「ことわざにみる国民性: 社会的性格の研究 (II)」, 1981 年.
32. 夢野久作『人間レコード』, 九州日報, 1925 年.
33. 北澤篤史『Proverb Encyclopedia』, 2025 年.

Електронні ресурси

1. Влох І. Репрезентація концепту «людина» в пареміологічній системі української та німецької мов. Полтавський аграрний університет. Полтава, 2023. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/711d3084-c4a9-4398-9acb-5dd9767032a2/content>
2. Ковальська Н. А. Семантико-стилістичні функції паремій: теоретичний аспект, 2014. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/73835/06-Kovalska.ua.pdf?sequence>
3. Котигорошко В. Еріх Фромм: Біографія психолога, що навчив нас свободі та любові, 2024. URL: <https://www.gasformind.com/biohrafija-erikha-fromma/>
4. Шифр "Паремія" Англomовні прислів'я, приказки та особливості їх перекладу. URL: <https://www.scribd.com/document/726631171/%D0%9F%D0%90%D0%A0%D0%95%D0%9C%D0%86%D0%AF>
5. Юськів Б. Паремійна картина світу. STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA, том 1, ISBN 978-83-936654-2-6. Adam Mickiewicz University Press, Познань, 2013. С. 67–73. URL: <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/sup/article/download/1176/1208/2231>
6. Українська пареміологія і пареміографія: провідні проблеми, історія розвитку. Пареміографічні збірники. URL: <https://drukarnia.com.ua/articles/ukrayinska-paremiologiya-i-paremiografiya-providni-problemi-istoriya-rozvitku-paremiografichni-zbirni-ННУg6>
7. 100 прислів'їв і приказок про українську мову, 2021. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/5057-100-prysliviv-i-prykazok-pro-ukrainsku-movu>
8. 青柳健二、『狼信仰—自然への崇拜と畏怖 第6回 オオカミとお犬さま』 https://meguri-japan.com/legacies/20210928_7657/
9. 朝日新聞、天声人語、2017, URL: <https://www.asahi.com/articles/DA3S16210155.html>

10. imidas 『泥を吐く』 , URL: <https://surl.li/yejlcz>
11. Oggi.jp 『棚から牡丹餅（ぼたもち）の本当の意味は？ 由来や類語、英語表現、使い方を解説』 , URL: <https://oggi.jp/6762727>
12. Topcon 『目から鱗が落ちる』 , 2020 年 , URL: https://www.topcon.co.jp/media/healthcare/proverbs_about_eyes/
13. Weblio 『自慢高慢馬鹿のうちの意味・解説』 , URL: <https://www.weblio.jp/content/自慢高慢馬鹿のうち>
14. ことわざ学会（The Japan Society for Proverb Studies） , 2019 年, URL: http://kotowazagakai.com/?page_id=759
15. ことわざ辞典 online 『「歳」を含む故事・ことわざ・慣用句』 , URL: <https://kotowaza.jitenon.jp/kanji/505.php>
16. ことわざ辞典 online 『ヒ首に鍰とは』 URL: <https://kotowaza.jitenon.jp/kotowaza/299.php>
17. コトバンク 『取らぬ狸の皮算用』 , デジタル大辞泉 , URL: <https://kotobank.jp/word/取らぬ狸の皮算用-586148>
18. 国立国会図書館サーチ 『ことわざ・検索結果』 , 2025 年, URL: <https://ndlsearch.ndl.go.jp/search?keyword=ことわざ>
19. 古川えのき 『心に響くことわざ 20 選。元気をくれる・背中を押してくれる言葉一覧』 , 2023 年 8 月 30 日, URL: <https://woman.mynavi.jp/article/230830-13/>
20. 駒澤大学総合教育研究部日本文化部門「情報言語学研究室」 『ことわざ』 , 2000 年, URL: <https://www.komazawa-u.ac.jp/~hagi/>

21. 日本漢字能力検定協会『杓で量って箕でこぼす』, 漢字ペディア, URL:
<https://www.kanjipedia.jp/kotoba/0006552800>
22. 日本語 TIMES : 『ことわざ・慣用語編』 動物のことわざ・慣用語、
馬、2022-02-09 <https://jimomin.life/2022/02/11779/>
23. 【今日の安全訓】 「泥棒を捕らえて縄を縛う」, 日記, 2022 年 3 月 23
日, URL: <https://hspsc.jp/diary/22989>

СЛОВНИКИ

1. Accordance Bible Software. Dictionary of English Proverbs and Proverbial Phrases. URL: <https://www.accordancebible.com/product/dictionary-of-english-proverbs-and-proverbial-phrases/>
2. Goo Dictionary. URL: <https://dictionary.goo.ne.jp/>
3. Gutenberg Project. The Proverbs of Scotland. URL:
<https://www.gutenberg.org/files/39281/39281-h/39281-h.htm>
4. Kampot.org.ua. Словник прислів'їв та приказок з поясненнями. URL:
https://kampot.org.ua/traducii_ta_zvuchai/zvuchai/2313-slovník-prislvyiv-ta-prikazok-z-poyasnennyami.html
5. Kotobank – 日本のことわざ辞典 (Japanese Proverb Dictionary). URL:
<https://kotobank.jp/>
6. Nihon-go Jiten Online. URL: <https://jitenon.jp/>
7. Oxford Reference. The Oxford Dictionary of Proverbs. URL:
<https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780198734901.001.0001/acref-9780198734901>
8. Shokuhin Sangyo Shimbun. 「言い伝え」についての特集記事, 2009. URL:
<https://news.nissyoku.co.jp/news/kimura20090521102212256>

9. Tokyo University – OJAD: Online Japanese Accent Dictionary. URL: <https://www.gavo.t.u-tokyo.ac.jp/ojad/>
10. Tsukuba University CEGloc Dictionary (Japanese-English). URL: <https://dictionary.cegloc.tsukuba.ac.jp/JtoE/index.php>
11. UNISA – Multilingual Proverbs Dictionary. University of South Africa. URL: <https://surli.cc/sjqwpw>
12. Weblio – 日本語ことわざ辞典. URL: <https://www.weblio.jp/>
13. Yale University Press. The Dictionary of Modern Proverbs. URL: <https://yalebooks.yale.edu/book/9780300136029/the-dictionary-of-modern-proverbs/>
14. Абетка. Приказки та прислів'я українського народу. URL: <http://abetka.ukrlife.org/prykazky.html>
15. Енциклопедія сучасної України. Паремія. URL: <https://esu.com.ua/article-882822>
16. Добко Т. Семимовний словник прислів'їв і приказок / Т. Добко // Вісник Книжкової палати, № 11., 2009. С. 7-9.
17. Северинюк В. Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. — Вид. 3-тє, доп. і переробл., 2014. 176 с.